

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Andra kammaren.

Nr 4.

Tisdagen den 13 augusti.

Kl. 4 e. m.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen, varjämte på grund av förfall för sekreteraren undertecknad, jämlikt herr förste vice talmannens förordnande, tjänstgjorde vid protokollet.

§ 1.

Justerades protokollen för den 6 innevarande augusti.

§ 2.

Föredrogos var efter annan Kungl. Maj:ts på bordet liggande motioner; och hänvisades därvid

till tredje särskilda utskottet propositionen, nr 13, med förslag till förordning om viss tillämpning i fråga om älgkött av lagen den 11 maj 1934 (nr 140) angående köttbesiktning och slakthus, m. m.; samt

till andra särskilda utskottet propositionen, nr 14, angående förflyttning av viss stationsutrustning vid telegrafverket.

§ 3.

Avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 2, med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m., nämligen:

nr 4 av fru *Rönn-Christiansson*; samt
nr 5 av herr *Lundell*.

Vidare avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Flyg*, nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 4, med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m.; samt

herrar *Sandström* och *Lindmark*, nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 5, med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 11 juni 1937 (nr 339) om mödrahjälp, m. m.

Motionerna nr 4 och 5 hänvisades genast till första särskilda utskottet.

Motionerna nr 6 och 7 bordlades.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

Andra kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1940. Nr 4.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:
 herr *Karlsson* i *Munkedal* under 4 dagar fr. o. m. den 14 aug. och
 » *Sandberg* » 6 » » » 14 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.5 e. m.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 14 augusti.

Kl. 8 e. m.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till tredje särskilda utskottet den på bordet lig-
 gande motionen nr 6 av herr *Flyg*.

§ 2.

Föredrogs herrar *Sandströms* och *Lindmarks* motion, nr 7, i anledning av
 Kungl. Maj:ts proposition, nr 5, med förslag till förordning angående ändring
 i vissa delar av förordningen den 11 juni 1937 (nr 339) om mödrahjälp, m. m.

Därvid yttrade herr **talmannen**: I förevarande motion nr 7 hemställa herrar
Sandström och *Lindmark*, »att riksdagen ville vid behandlingen av Kungl. Maj:ts
 proposition nr 5 anhålla om en omedelbar utredning angående de ytterligare
 organisatoriska förändringar, som kunna vara påkallade i gällande lagstift-
 ning om hjälp vid havandeskap och barnsbörd, främst frågan om samman-
 slagning av moderskapshjälp och moderskapspenning, och att Kungl. Maj:t
 måtte snarast möjligt till riksdagen inkomma med det förslag i ärendet, vartill
 utredningen må föranleda».

Enär motionen innefattar förslag, som ej står i oskiljaktigt sammanhang
 med ärende, som föranlett riksdagens sammankallande eller av Konungen
 eljest förelagts denna urtima riksdag, anser jag mig på grund av § 2 riks-
 dagsordningen och § 49 regeringsformen förhindrad att framställa proposi-
 tion på motionens remitterande till utskott.

Denna herr talmannens propositionsvägran blev av kammaren godkänd.

Motionen lades till handlingarna.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes första särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i
 anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om krigs-
 konjunkturskatt för år 1940, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Carlström</i>	under 8 dagar fr. o. m. den 16 aug.,			
» <i>Nolin</i>	» 4 » » » 16 » och			
» <i>Gustafsson</i> i Bogla	» 4 » » » 17 » .			

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 8.9 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Fredagen den 16 augusti.

Kl. 12 middag.

§ 1.

Justerades protokollet för den 9 innevarande augusti.

§ 2.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 15, med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Günther**, som anförde: Herr talman! I det trontal, varmed denna urtima riksdag öppnades, förekom icke det traditionella uttalandet, att rikets förhållande till främmande makter är gott. Det är i och för sig välmotiverat att icke i nuvarande läge begagna ett uttryckssätt, som pekar hän på fredliga och stabila förhållanden. Men lyckligtvis kan det konstateras, och bör det här strax konstateras, att vi icke gentemot någon främmande makt befinna oss i ett läge, som icke med fog kan betecknas såsom ett gott och vänskapligt förhållande. Misstämningar och ett antal mer eller mindre oroande kontroverser hava i en så upprörd tid som den nuvarande helt naturligt icke kunnat alldeles undvikas. De hava dock övervunnits och kunnat biläggas på ett i det väsentliga tillfredsställande sätt, och för närvarande råder utrikespolitiskt sett ett relativt lugn för Sveriges vidkommande. I omedelbart sammanhang härmed bör det emellertid framhållas, att det nuvarande allmänna läget är till ytterlighet labilt och, även sådant det just nu ter sig, innefattar moment, som för vår del giva anledning till bekymmer. Allvarliga komplikationer, vilka kunna medföra

*Meddelande
av utrikes-
ministern.*

Meddelande av utrikesministern. (Forts.)

risker för livsviktiga svenska intressen, i varje fall på indirekt väg, få sålunda på intet sätt anses uteslutna, varför fortsatt stark försvarsberedskap ännu är av nöden. Riksdagen kommer därjämte säkerligen att under sitt fortsatta arbete få erfara, hurusom vårt aktuella läge med avspärrning av sjöförbindelserna västerut öppnar bekymmersamma ekonomiska perspektiv och ställer oss inför nya problem, som kräva att lösas.

Jag skall nu övergå till att i korthet redogöra för några ärenden, som under de senaste veckorna varit under behandling inom utrikesförvaltningen.

Det har tidigare meddelats riksdagen, att en tysk framställning angående transitering genom Sverige av krigsmateriel och personer, tillhörande tyska krigsmakten, besvarats i princip tillmötesgående, varvid dock tillagts, att förhandlingar borde upptagas angående transporterernas genomförande. Man hade därvid i tankarna att söka göra transportererna så litet betungande som möjligt ävensom att överenskomma om lämpliga vägar, fördelning av transportererna i avseende på tiden, o. s. v.

Dessa förhandlingar upptogos i Stockholm mellan utrikesdepartementet och härvarande tyska beskickning. Från svensk sida var man angelägen om att erhålla en noggrann precisering av transporterernas omfattning, och den 8 juli nåddes enighet om en dylik överenskommelse. Enligt denna överenskommelse medgives transitering av varor av alla slag på de svenska järnvägarna mellan Tyskland och Norge. I den mån det är fråga om varor, för vilka enligt svenska bestämmelser särskilt tillstånd fordras, d. v. s. krigsmateriel, skall sådant tillstånd i vanlig ordning begäras. Vidare skola tyska soldater få på de svenska järnvägarna resa från Norge till Tyskland för åtnjutande av permission och därefter återvända till Norge. Dessa resor skola företagas i särskilt anvisade tåg, varjämte de permitterade soldaternas vapen skola kvarlämnas i Norge. Slutligen medgavs enligt överenskommelsen rätt att med anlitande av svenska järnvägar överföra materiel och i begränsad omfattning manskap från en ort i Norge till en annan ort därstädes. De sålunda överenskomna permittenttransporterna pågå i fastställd utsträckning. Några ansökningar om transiteringstillstånd för krigsmateriel från Tyskland till Norge hava däremot icke ingivits.

I anledning av denna överenskommelse avgav brittiska regeringen den 20 juli en formlig protest mot det brott mot neutraliteten, som den ansåg här föreligga för Sveriges del. På denna protest har svar avgivits. Även norska regeringen har protesterat och erhållit svar härpå.

Ett par engelska tidningar behandlade saken, som om här föreläge en definitiv förändring av svensk politik därhän, att Sverige icke längre kunde betraktas såsom en neutral makt. Denna uppfattning synes dock numera, sedan närmare kännedom i ämnet vunnits, hava allmänt övergivits i England. Med beklagande får jag konstatera, att de engelska tidningarna kunnat stödja och synas hava byggt sin första ståndpunkt på ansvarslösa uttalanden i svensk press, i det att några svenska tidningar, vilka förfäktat en annan mening än regeringens i själva principfrågan, icke dragit sig för att lämna överdrivna och i viktiga punkter direkt missvisande framställningar av innebörden i de gjorda medgivandena.

En annan händelse, som icke kunnat undgå att väcka uppmärksamhet i landet, är det brittiska beslagtagandet av de fyra jagare, som inköpts i Italien, då dessa den 20 juni befunno sig vid Färöarna på väg till Sverige. Den militära sidan av vad som därvid förekommit är som bekant under utredning inför domstol och skall icke här av mig beröras. Beträffande den diplomatiska aktionen utsändes på sin tid ett meddelande till allmänheten. Mycket är icke att tillägga till vad sålunda meddelats. Så fort underrättelse om fartygens kvar-

Meddelande av utrikesministern. (Forts.)

hållande ingått, avgavs en synnerligen kraftig protest från vår sida i London. Den diskussion i ämnet, som härigenom uppkom, resulterade i att brittiska regeringen förklarade sig beredd att återlämna fartygen. Nya komplikationer tillstötte därigenom, att jagarna under tiden dels förflyttats från Färöarna till en brittisk hamn, dels åsamkats ganska betydande skador. Även dessa svårigheter löstes emellertid, varvid det må framhållas, att brittiska regeringen förbundit sig att ersätta de skador, som uppkommit till följd av de brittiska myndigheternas åtgärder. Då flottiljen därefter slutligen avgått, närmast till en punkt utanför norska kusten, utsattes den för ett bombangrepp från en brittisk flygmaskin, dock utan att någon skada anställdes. Brittiska regeringen har framfört sitt djupa beklagande i anledning av denna sistnämnda händelse och samtidigt förklarat, att angreppet skedde på grund av ett misstag och mot uttryckligen givna order.

Såväl brittiska som tyska vederbörande myndigheter hava hela tiden hållits noggrant underrättade om fartygens färd. De hava, bortsett från nu omnämnda övergrepp, vilket, om det vidhållits, skulle varit av allvarligaste natur, visat stort tillmötesgående. Sedan skadestandsfrågan reglerats, vilket kan förväntas ske i fullt samförstånd, vill svenska regeringen betrakta saken såsom slutgiltigt utagerad ur utrikespolitisk synpunkt. Från tyska marinens sida underlättades genom särskilda åtgärder såväl besättningarnas färd från Färöarna till den brittiska hamnen i och för jagarnas avhämtande som även flottiljens hemfärd genom de på grund av minsparningar farliga passagerna i Nordsjön.

Det är allmänt bekant, i vilket tillstånd Nationernas förbund befinner sig. Av de fyrtioåtta stater, som alltjämt äro bokförda såsom medlemmar av förbundet, hava fem förklarat sig vilja lämna förbundet. Elva förbundsmedlemmar hava helt eller delvis ockuperats av eller införlivats med andra stater. Om man bortser från dessa jämte de åtta, som äro krigförande eller allierade med krigförande stater, återstå tjugofyra medlemmar, däribland endast åtta europeiska stater. Sedan december 1939 hava några sammanträden med församlingen och rådet icke ägt rum. Förbundets verksamhet på de ekonomiska och sociala områdena har fortsatt endast i starkt begränsad omfattning. Förbundets politiska verksamhet har helt upphört. I telegram till förbundsmedlemmarnas regeringar den 25 juli har generalsekreteraren Avenol framhållit att, då församlingen och rådet ävensom förbundets kommissioner för närvarande icke kunna samlas, generalsekreterarens befogenheter i huvudsak tillsvidare upphävs. Under hänvisning därtill har herr Avenol anmält sitt snart förestående tillbakaträdande.

Vad Sveriges ställning till förbundet beträffar vill jag meddela, att envoyén Beck-Friis, som intill juni 1940 var sändebud i Bern och tillika Sveriges ständiga ombud vid förbundet, nyligen förflyttats till Rom. Något nytt ombud vid förbundet har icke utsetts. För gäldande av Sveriges andel i kostnaderna för förbundet under år 1940 har riksdagen i sedvanlig ordning anslagit medel. Under rådande förhållanden har Kungl. Maj:t emellertid ej funnit skäl att utbetala beloppet. Det måste nämligen i nuvarande stund konstateras, att Nationernas förbund på sätt framgår av vad jag nyss sagt upphört att fungera.

Vår utrikesrepresentation har som en följd av den senaste tidens händelser undergått åtskilliga förändringar. I slutet av juni hemställde tyska regeringen, att svenska regeringen ville senast den 15 juli draga tillbaka sina diplomatiska representationer från Oslo, Haag, Bryssel och Luxemburg. Det tillades, att tyska regeringen tillsvidare intet hade att erinra mot att de konsulära representationerna kvarbleve och de facto fortsatte att utöva sina dittillsvarande funktioner. Motsvarande framställningar riktades till andra makter med diplo-

Meddelande av utrikesministern. (Forts.)

matisk representation i de ifrågavarande länderna. Från mitten av juli hava i enlighet härmed de svenska beskickningarna i Bryssel, Haag och Oslo tillvidare upphört att fungera, under det att konsulär representation upprätthålles i full omfattning. Efter det att beslut fattats rörande Estlands, Lettlands och Litauens införlivande med Sovjetunionen, har frågan om tillbakadragande av vår diplomatiska representation i Tallinn, Riga och Kaunas aktualiserats. Den 11 augusti har sovjetregeringen uttalat sin förväntan, att legationerna i Kaunas, Riga och Tallinn upphöra med sin verksamhet från den 25 augusti. Konsulernas exequatur upphör att gälla samma dag. De tre baltiska staternas legationer i Stockholm hava i dagarna upphört med sin verksamhet.

I ett interpellationssvar av den 13 juni har jag redogjort för de åtgärder, som då vidtagits för att evakuera den svenskspråkiga befolkningen på Rågö och Odinsholm till andra delar av Estland. Sedan dess hava även de på Nargö utanför Tallinn bosatta estlandssvenskarna måst flytta från sina hem, och därmed uppgår för närvarande antalet evakuerade av svensk stam till omkring 500 personer. Oaktat man från estnisk sida sökt lösa bosättningsfrågan på ett tillfredsställande sätt, har i samband med evakueringen det ej kunnat undgås, att våra stamfränder hittills ej kunnat beredas önskvärda utkomstmöjligheter. 110 Rågösvenskar hava redan hemställt att få komma till Sverige. Beskickningarna i Tallinn och Moskva hava erhållit instruktion att understödja deras utreseansökningar, och inresetillstånd till Sverige meddelas, så snart de fått tillstånd att utresa. I samband härmed har beskickningen i Moskva anmodats hos sovjetryska vederbörande söka inhämta, vilka avsikter man har i avseende å estlandssvenskarnas bosättning, och, därest en bortflyttning av nämnda folkgrupper planeras, söka få till stånd det uppskov, som är betingat av svårigheterna att på en gång till Sverige överföra något större antal personer.

I Sverige är man beredd att mottaga evakuerade estlandssvenskar efter den provning, som kan vara nödvändig, bl. a. med hänsyn till deras förmåga att genom arbete försörja sig. Det kan emellertid icke ställas i utsikt att här bereda dem en ställning som fria företagare inom jordbruk, fiske eller annan näring. De måste räkna med att få vistas i särskilt inrättade läger, till dess de efter hand kunna erhålla för dem lämpligt arbete inom områden, där behov av arbetskraft förefinnes, i första hand såsom arbetare i jordbruket.

Jag vill slutligen understryka, att regeringen givetvis liksom hittills kommer att ägna frågan all uppmärksamhet och är, såsom redan nämnts, beredd att i mån av behov och möjligheter bistå dessa våra stamfränder.

När jag nu övergår till att säga några ord om den sida av svensk utrikespolitik, som avser Sveriges utrikeshandel, är att konstatera, att även på detta område händelserna i Norden under april ställt oss inför ett nytt läge. Sedan fyra månader äro vi avskurna från sjöfarten västerut. Vad detta betyder för svenskt näringsliv får icke underskattas. Jag behöver blott erinra därom, att under normala förhållanden över hälften av Sveriges utrikeshandel äger rum över de farvatten, som nu spärras av de krigförandes blockadkedjor. Därtill kommer, att genom krigshändelserna under de senaste månaderna marknader, representerande ytterligare åtminstone en åttondel av den normala svenska utrikeshandeln, tillsvidare fallit bort.

I denna för Sveriges näringsliv synnerligen allvarliga situation har svensk handelspolitik ställts inför två huvuduppgifter, nämligen å ena sidan att undersöka möjligheterna för ett återupptagande av trafiken västerut och å den andra att söka utbygga handelsutbytet med länderna innanför blockadspärren.

Alltsedan april hava förhandlingar ägt rum angående återupptagandet av sjöfarten västerut. Därvid har från svensk sida understrukits, att det för svenskt näringsliv och för upprätthållandet av svenska folkets köpkraft är

Meddelande av utrikesministern. (Forts.)

av avgörande betydelse, att Sverige äger tillträde till de transoceaniska marknaderna. Det borde vara ett väsentligt intresse icke endast ur svensk utan även ur allmän synpunkt att förhindra, att Sveriges näringsliv försvagas, så att det icke kan fullt ut fylla sin uppgift i det kommande europeiska återuppbyggnadsarbetet. Det är alltså regeringens allvarliga förhoppning, att genom fortsatta förhandlingar förutsättningar skola kunna skapas för ett återupptagande åtminstone i viss utsträckning av denna för svensk folkhushållning livsviktiga del av vår utrikeshandel.

Samtidigt härmed har regeringen bemödat sig om att genom förhandlingar utvidga och intensifiera den svenska utrikeshandeln innanför blockadspärrarna. Med våra nordiska grannstater Danmark och Norge hava avtal träffats, som torde komma att under andra halvåret 1940 möjliggöra ett upprätthållande i avsevärd utsträckning av den normala svenska exporten. Med Finland pågå förhandlingar i liknande syfte. Det är givetvis av särskild betydelse, att även under nuvarande förhållanden handeln mellan de nordiska länderna upprätthålles i all möjlig omfattning.

Sedan någon tid pågå förhandlingar angående handeln med Sovjetunionen. Svenska regeringen anser det vara en angelägen uppgift att utvidga och för framtiden befästa handelsförbindelserna med den stora ryska marknaden. Svenskt näringsliv är lika intresserat av ökad införsel av sovjetryska produkter som av ökad utförsel av de i Sovjetunionen sedan gammalt välkända svenska exportartiklarna. Det är vår förhoppning, att de alltså pågående förhandlingarna i Moskva snart skola leda till positiva och för de båda ländernas näringsliv gynnsamma resultat.

I svensk Östersjöhandel intager sedan gammalt varuutbytet med Tyskland det första rummet. Den ekonomiska världskrisen under 1930-talets första år hade visserligen medfört en allvarlig nedskärning av den svensk-tyska handeln; värdet av den svenska exporten till Tyskland var år 1932 endast 90 miljoner kronor. Under de därefter följande åtta åren har emellertid varuutbytet år från år ökat i värde, och genom periodvis återkommande förhandlingar har man inom ramen för 1934 års clearingavtal kunnat utbygga och differentiera såväl import som export. År 1939 uppgick värdet av exporten till Tyskland till 362 miljoner kronor, en fyrdubbling alltså under den relativt korta perioden av åtta år. Även om ett gynnsammare år än 1932 tages såsom basår, är en synnerligen betydande ökning att anteckna. Sedan det efter krigsutbrottet och i all synnerhet efter april 1940 blivit förenat med allt större svårigheter att upprätthålla den hittillsvarande importen västerifrån av sådana för det svenska folkhushållet livsviktiga varor som kol och koks, kemiska produkter m. m., har under vinterns och vårens förhandlingar Tyskland medgivit ökad utförsel av dessa produkter till Sverige. Den ökade importen, särskilt av kol och koks, har i sin tur medfört ett större utrymme inom clearingen för vår export till Tyskland, och vid de senaste svensk-tyska underhandlingarna har överenskommelse kunnat träffas om en planmässig utvidgning av de svenska försäljningarna till Tyskland, särskilt av pappersmassa och papper. Det är med tillfredsställelse som jag konstaterar, att vårt handelsutbyte inom Östersjöområdet utbyggts och befästs genom den senaste svensk-tyska handelsuppgörelsen.

Även med länderna bortom Östersjön föras underhandlingar om utvidgning av den svenska handeln. Med Ungern har nyligen avtal träffats innebärande en väsentlig utökning av den svenska exporten. De förhandlingar, som inletts med Italien, avse liksom en undersökning av förutsättningarna för en intensifiering av handelsförbindelserna under nästa år.

Det är emellertid självfallet, att även ett minutiöst utnyttjande av möjlig-

Meddelande av utrikesministern. (Forts.)

heterna till handel innanför blockadspärrarna icke är tillräckligt för att bereda svenskt näringsliv ersättning för handeln västerut. En förutsättning för att Sverige skall kunna fylla sin uppgift i det kommande återuppbyggnadsarbetet i Europa är i själva verket, att den svenska köpkraften kan upprätthållas genom handel även med de utomeuropeiska marknaderna.

Av den redogörelse, som jag nu lämnat, torde utan särskilda utläggningar framgå, att ingen principiell förändring i avseende på vår utrikespolitik ägt rum. Den är, såsom i trontalet utsagts, oförändrad. Detta innebär i första hand, att Sveriges neutralitet i stormaktskriget bevarats, och det är regeringens föresats att även i fortsättningen fasthålla härvid. De båda närmast ifrågakommande krigförande makterna, Tyskland och Storbritannien, hava också var för sig redan tidigare förklarat sig vilja respektera vår neutralitet.

Emellertid täcker formeln fortsatt neutralitet naturligtvis icke alla de utrikespolitiska spørsmål, som kunna uppkomma. Den svenska neutraliteten har heller aldrig betytt likgiltighet och avskildhet. Det har i stället varit vår strävan att utan partitagande i pågående konflikter upprätthålla våra förbindelser och vårt vänskapliga samarbete med andra nationer. Dessa strävanden vilja vi fortsätta. Vi äro medvetna om att det ingalunda är genom att avbryta kontakten med världen i övrigt som ett litet land i Sveriges ställning lyckas bevaka sina intressen och bevara sin självständighet. Det finns hos vårt folk ingen önskan om en framtid i splendid isolation, utanför och oberoende av den allmänna utvecklingen. Ett sådant betraktelsesätt har aldrig varit vårt, och vi äro fullt på det klara med att en politik, grundad på detta betraktelsesätt, icke är möjlig. Europa befinner sig utan tvivel i stöpsleven, och det vore orimligt att förutsätta, att vårt land skulle bliva oberört av vad som sker. Det gäller för oss att vaksamt följa processen och att göra vår naturliga insats i densamma under bevarande åt oss själva av det avgörande inflytandet på gestaltningen av vårt fortsatta liv som fri nation.

Tillsvidare befinna vi oss emellertid i en period av väntan. Det är icke möjligt att på nuvarande tidpunkt gå närmare in på de kommande uppgifternas räckvidd och innebörd. Jag vill emellertid taga tillfället i akt för ett understrykande av att nu liksom tidigare är det av yttersta intresse för vårt land, hur Norden och följaktligen också hur våra nordiska grannländers öden komma att te sig. Svenska folket har hittills visat, att det anser sig ha en uppgift och en plikt att fylla i gestaltningen av livet i Norden. Jag utgår från att vårt folk alltjämt håller fast härvid och att det alltså råder enighet om att det svenska strävandet även härutinnan är oförändrat. Icke heller i detta avseende veta vi dock, vilka uppgifter som möta och vilka möjligheter att motsvara dem, som vi komma att få räkna med. Men vi kunna göra oss beredda och till denna beredskap räknar jag främst omsorgen om Sveriges möjligheter till en självständig insats under ett objektivt, realistiskt och vaksamt aktgivande på den allmänna politiska utvecklingen. Det vore till lycka för vårt land om även pressen ville mera allmänt än nu sker taga denna sistnämnda regel till rättesnöre.

Det har stundom klagats över att vad som förekommer inom utrikespolitiken icke tillräckligt snabbt och fullständigt bringas till allmänhetens kännedom. Härtill vill jag säga, att något onödigt hemlighetsmakeri förekommer icke. Det är icke för att dölja för den svenska allmänheten vad som sker utan för att undvika landsskadliga följder som vissa åtgärder och händelser undanhållas offentligheten. Man bör också komma ihåg, att de flesta utrikespolitiska ärenden angå även främmande makter och våra förbindelser med dem. I varje fall är givetvis huvudsaken, att det icke i hemlighet bedrivs en politik efter andra grundsatser än dem, som öppet deklarerats och av statsmakterna

Meddelande av utrikesministern. (Forts.)

fastställts. På den punkten kan jag avgiva fullt betryggande försäkringar. Det har nog gått över landet vissa rykten, som om de vore sanna skulle betydä, att regeringens förklaringar om sin utrikespolitik vore falska. Verkliga förhållandet är att det är sådana rykten, som alltid äro falska. Ingen bör tro på dem, och ingen bör sprida dem vidare. Det föres icke och kommer icke att föras någon politik bakom ryggen på svenska folket.

En återblick på det sistförflutna halvåret visar i själva verket, att det rätt allmän enighet i landet om de utrikespolitiska riktlinjerna, all kritik mot regeringen till trots. Jag slutar, herr talman, med att uttrycka den förhoppningen, att det även i fortsättningen skall lyckas vårt folk att i endräkt och samling finna sin väg genom de faror och svårigheter, som utan tvivel ännu vänta oss.

Härefter yttrade:

Herr Anderson i Norrköping: Herr talman! Det faller sig naturligt, att jag anknyter till några av slutorden i utrikesministerns förklaring. Han vände sig med skärpa mot den kampanj, som har förts här i landet mot den svenska utrikespolitiken med anklagelser för onödigt hemlighetsmakeri, och han förklarade med eftertryck, att det icke föres och icke kommer att föras någon politik bakom ryggen på svenska folket. Det finns anledning att understryka denna deklaration. Och det bör tilläggas, att anklagelserna för att utrikesledningen bedriver hemlighetsmakeri bäst tillbakavisas genom en sådan förklaring, som i dag av utrikesministern har avgivits inför riksdagens kamrar.

Utrikesministern förklarade, att han ville lämna en redogörelse för några ärenden, som under de senaste veckorna varit under behandling av vår utrikesledning. Det blev en tillbakablick mera än en redogörelse för ögonblickets läge. Skälen härtill torde för de flesta vara fullt klara och torde icke tarva mycken diskussion. En sådan återblick, som här givits, är emellertid av stor nytta just ur den synpunkt, som utrikesministern angav, då han framhöll nödvändigheten av att bemöta ryktessmideriet om vissa tidigare åtgärder, men det är klart, att denna redogörelse för många kommer att synas otillfredsställande. Vi känna ju alla i dag, att det är andra bekymmer och andra problem, som nu ligga tungt över oss, problem som här endast antydningssvis kunna beröras.

Emellertid ha vi med tillfredsställelse tagit del av den öppna och oförbehållsamma redogörelse, som har lämnats för den så kallade transiteringsaffären. Jag tror, att denna redogörelse är ägnad att skingra en hel del oriktiga föreställningar om innebörden av den svenska regeringens medgivanden i denna sak. Den borde ha lämnats långt före detta.

I utrikesministerns deklaration skulle jag vidare särskilt vilja taga fasta på vad han yttrade om vår handelspolitik. Jag tror, att det är första gången, som man i riksdagen har berört det stora problemkomplex, som här upprullas. Det har förut skett i mera allmänna ordalag, när man har talat om följderna av handelsavspärrningen för vårt land, men man har icke gått in på de mera positiva linjer, som nu för första gången antytts av utrikesministern. Med särskild tillfredsställelse taga vi alla fasta på utrikesministerns förklaring, att man hoppas genom fortsatta förhandlingar kunna skapa förutsättningar för ett återuppbyggande av handeln med de transoceaniska länderna. I dessa dagar, då även Sveriges folk från utländska och i enstaka fall även från inhemska källor uppbygges med försäkringar om att vi kunna genom klok anpassning till den nya situationen och en snabbast möjliga inställning i de nya livsrummen skapa goda förutsättningar för vår folkförsörjning, är det av största vikt, att det här i riksdagen klart och oförbehållsamt säges ifrån att vår framtida folkförsörjning är

Meddelande av utrikesministern. (Forts.)

väsentligen beroende av att vi lyckas återknyta våra handelsförbindelser, med möda upparbetade av den svenska exportindustrien under många årtionden, med de transoceana länderna. Det är också en förutsättning för att vi skola kunna behålla den köpkraft, som i sin tur är förutsättning för ett ökat handelsutbyte med de länder, med vilka vi nu stå i de närmaste förbindelserna.

Utrikesministern använde uttrycket, att Europa befinner sig i stöpsleven. Den saken är icke främmande för någon svensk, och vi behöva icke några utländska tillrättavisningar för passivitet och likgiltighet inför det stora, som händer ute i världen. Varje svensk, som ett ögonblick vill tänka över vårt läge, är fullt medveten om vad dessa förändringar betyda för oss, hur vi tvingas att i mångt och mycket ställa om våra synpunkter och betraktelsen av våra problem, men vi måste förbehålla oss att själva få klara upp dessa problem. Vi få inte utan vidare anamma den förkunnelse, som vi nu stundom få lyssna till, om hur lätt det är för oss att genom anpassning klara oss ur bekymmer och svårigheter. Det är i själva verket så, att vi ha att se framåt mot en lång period av mycket, mycket stora svårigheter, som vi icke kunna övervinna annat än genom ökat arbete och ökade ansträngningar på att säkerställa svensk produktion och svensk folkförsörjning i det nya läge, i vilket vi nu blivit försatta.

Utrikesministern slutade med några antydningar om de minst sagt ovissa framtidsutsikterna och det hot, som alltjämt vilar över Norden. Vi förstå väl, att utrikesministern på den punkten icke kanttala så öppet, såsom han har kunnat göra i de föregående delarna av sin redogörelse. Vi förstå, att hänsynen icke minst till det ovissa och farofyllda läget i vårt östra grannland tvingar till stark återhållsamhet vid diskussion inför svensk allmänhet om dessa frågor. Denna återhållsamhet äro vi alla angelägna om att visa, men så mycket kan väl och bör väl dock sägas, att Sveriges folk med stark oro lyssnar till meddelandena från öster, och att vi alla känna, att ett hot mot Finland är också direkt riktat mot vårt land. Det har under de senaste månaderna givits otaliga bevis för att det svenska folket känner på detta sätt, känner, hur vårt lands öde är nära förbundet med Finlands öde. Vi kunna därför icke med likgiltighet och passivitet iakttaga vad som där sker. Sveriges politik måste präglas av medvetandet härom. På det diplomatiska och på det militära området måste våra åtgärder inriktas i överensstämmelse härmed.

Vi taga fasta på utrikesministerns ord, att svenska folket har en uppgift och en plikt att fylla i gestaltningen av livet i Norden. Vi hoppas, att denna uppgift skall kunna fyllas i det fredliga återuppbyggandets tecken, och det bör sägas, att svenska folket därvid måste göra sig berett att bringa betydande offer utöver dem, som redan ha givits.

Den senaste tidens händelser ha hos oss alla inpräglad vikten av en orubblig sammanhållning om det väsentliga i svensk politik. Då det gäller att bevara själva grundförutsättningen för vår tillvaro såsom fri och självständig nation, måste meningsskiljaktigheter i andra stycken vika för uppgiften att med fast beslutsamhet, tro på vår framtid och vilja att bringa de nödvändiga offren hålla samman i avseende å de stora utrikespolitiska uppgifterna. Här gäller det icke blott att möta ett direkt eller indirekt hot utifrån, utan det gäller också att slå tillbaka de tendenser till så kallade fredliga genombrytningsförsök, som allt oftare kunna spåras i vårt eget land. Vår front måste vara fast och orubblig mot varje försök att undergräva vår nationella motståndskraft.

Herr andre vice talmannen **Österström**: Herr talman! Utrikesministerns teckning av Sveriges läge i världen var ju, som kammarens ledamöter nog i allmänhet ha konstaterat, präglad av allra största försiktighet. Naturligtvis och nödvändigtvis var denna teckning försiktig. Jag kan också tänka mig, att

Meddelande av utrikesministern. (Forts.)

den på sina håll skall karakteriseras såsom alltför litet upplysande, men jag har också ett intryck utav, att när vi få läsa denna redogörelse och begrunda den, skall det visa sig, att det var en givande och intressant exposé. Det stöter dock naturligtvis på mycket stora svårigheter att genomtränga nyanseringarna och de omsorgsfullt valda ordalagen, när man hör den muntliga föredragningen. Jag har försiktigtvis velat göra denna reservation, när även jag, herr talman, ber att få foga några små randanmärkningar till utrikesministerns rundmålning. Jag konstaterar då först i likhet med den föregående ärade talaren, att en stark oro otvivelaktigt behärskar stora delar av vårt folk framför allt med hänsyn till vissa företeelser på allra sista tiden i vårt östra grannland, i Finland. Vi måste alltjämt hoppas att de onda aningarna om nya olyckor icke måtte förverkligas, men det vore säkerligen orätt, om man underlåte att konstatera det faktum, att situationen är — såsom utrikesministern uttryckte det — till ytterlighet labil. Många skulle nog vilja använda ännu mera pessimistiska formuleringar.

Mitt parti ställer sig säkerligen helt bakom utrikesministerns deklaration, att det är av yttersta intresse för Sverige, hur Nordens och följaktligen våra grannländers öden komma att gestalta sig i framtiden. Vi förvänta också och äro förvissade om att regeringen i alla avseenden följer den pågående utvecklingen, icke bara med den uppmärksamhet som det dramatiska händelseförloppet gör till en naturlig sak, men att regeringen desslikes i all möjlig utsträckning följer utvecklingen på sådant sätt och med sikte på det målet, att vi äro beredda att fatta de beslut som våra intressens bevakande kräva vid varje särskilt tillfälle. Utan att på något sätt underskatta de för visso alldeles enorma svårigheter vilka hopa sig i vår utrikeslednings väg i denna tid tror jag, att man dock vågar göra gällande, att vad som kan inträffa i det grannland jag nyss nämnde, vars problem i detta ögonblick förefalla mest oroande, icke innesluter så värst många alternativ. Följaktligen bör det också vara möjligt för regeringen att i allt väsentligt skaffa sig ett någorlunda fast grepp om läget, i den mån som svenska intressen komma att befinna sig i närhet av något farligt ställe. Jag utgår visserligen ifrån såsom alldeles självklart, att vår utrikesledning handlar med förutseende och att den strävar efter att vara i jämbredd med händelseutvecklingen, men ibland måste även det självklara utsägas. Det synes icke vara nödvändigt, att vi i nuvarande läge låta händelseförloppet överraska oss. Alternativen i vad som skall ske kunna icke gärna vara flera, än att det är möjligt att med hänsyn till vårt ställningstagande bena upp de olika möjligheterna på gott och ont. Åt den kanten bör alltså en fixering av den svenska politikens mål och medel i nuvarande läge kunna ske från någorlunda säkra utgångspunkter.

Även jag tar i likhet med den föregående ärade talaren fasta på utrikesministerns fastslående av att vi visat, att svenskarna ha en uppgift och en plikt att fylla i gestaltningen av livet i Norden och att enighet härom råder i landet. Denna deklaration låter ju i förstone onekligen en smula stor. Läger man icke in i densamma mera, än vad jag gör, så kan formuleringen dock godtagas. Men så mycket angelägnare blir det då för regeringen och riksdagen att i god tid sörja för att vi icke i eventuella svåra lägen bringas till improvisationer och mer eller mindre slumpfärgade beslut. Här måste regeringen vara ledande och vägledande. Endast regeringen har möjligheter att skaffa de erforderliga informationer som måste ligga till grund för våra avgöranden.

Den del av utrikesministerns deklaration som handlar om Sveriges inställning till det nordiska problemet eller de nordiska problemen, ty de äro flera för att icke säga många, detta avsnitt i redogörelsen kommer givetvis att med

Meddelande av utrikesministern. (Forts.)

synnerlig uppmärksamhet studeras även utanför vårt lands gränser. Detta är väl också meningen, förmodar jag. Men då ligger det en utomordentlig vikt uppå att regeringen för sitt eget vidkommande i första hand klargör, vad detta tal om Sveriges plikter och uppgifter beträffande gestaltningen av Nordens liv och öde betyder i praktisk politik i bestämda situationer. Jag behöver icke varna för dyrkan av de beslöjade gudarna. Redan de gamle visste, att den kulten var farlig. Den förvirrade och pinsamma debatten här i landet i vintras innebär för oss alla men främst för statsmakterna skyldigheten att så långt görligt är skaffa garantier för att den linje som svensk politik skall följa blir en enighetens och den nationella samlingens linje. Vad som än händer, bör den förebråelsen icke kunna riktas mot Sverige, att de officiella beskeden åt olika håll varit oklara.

Helt instämmer jag i utrikesministerns uppfattning, att den allmänna svenska hållningen bör karakteriseras av objektivt, realistiskt och vaksamt aktgivande på utvecklingen. En frukt av detta realistiska och objektiva iakttagande är utrikesministerns konstaterande av att Nationernas förbund upphört att existera såsom politiskt instrument. Vad som kan räddas över till framtiden av det internationella samarbetet på socialpolitikens och ekonomipolitikens fält är ännu i någon mån en öppen fråga. Men folkförbundet som storpolitisk organisation har brutit samman. Konsekvenserna av detta resonemang äro ofrånkomligt givna, det kunna vi erkänna utan att det är nödvändigt att därför göra vårt erkännande av dessa konsekvenser till någon dramatisk manifestation inför världen eller någon syndabekännelse. Folkförbundet startade sitt lopp med ett dödligt eller åtminstone farligt sår. Detta sår var segermakternas egoistiska och opportunistiska tolkningar av de berömda 14 punkterna. Obestriddigen har den stormakt, som häftigast och bitterast har anklagat folkförbundet, rätt i ofantligt mycket av sin bitterhet. Att U. S. A. svek förhoppningarna och ställde sig utanför var olyckan nummer 2. Men man bör nog också i detta ögonblick erkänna, att icke heller de europeiska småstaterna äro alldeles utan skuld genom sin »friblivande» hållning med hänsyn till varje för dem farlig komplikation i samband med folkförbundets uppgifter. Allt detta tillhör dock numera vad som icke kan ändras. Huvudsaken är just nu, att folkförbundet ligger sönderslaget.

Vad utrikesministern anfört om transiteringsmedgivandet åt Tyskland är berört av den föregående ärade talaren, och jag kan helt instämma i de reflexioner, som han knöt till denna del av utrikesministerns exposé. Därutöver vill jag bara erinra om vad jag nämnde redan under remissdebatten, nämligen att ingenting givit vid handen, att de farhågor, vilka från något håll på sin tid yppades, blivit besannade. I detta sammanhang understryker jag utrikesministerns uttryckliga tillkännagivande av att ingen principiell förändring skett med avseende på vår utrikespolitik och att ingen annan politik bedrivs i det fördolda än den som officiellt blivit angiven. Även jag understryker utrikesministerns inträngande maning, att vi — var och en i sin stad — med all kraft tillbakavisa eventuella påståenden om motsatsen.

Med tillfredsställelse hörde vi, att regeringen föranstaltat om undersökningar angående vad som är möjligt att göra från Sveriges sida för våra stamfränder i Estland. Det vore säkerligen kärt för riksdagen och för hela vårt folk, om framkomliga vägar kunde utstakas.

Med största intresse följa vi regeringens energiska ansträngningar att trygga våra ekonomiska förbindelser utåt och åt alla håll. Vi misstänka också, att utrikesministern blott får alltför rätt i sin antydning om att riksdagen nog snart kännbart skall erfar, vad handelsavspärningarna betyda av svårigheter och bekymmer för nationen. Riksdagen hyser förvisso icke längre

Meddelande av utrikesministern. (Forts.)

några illusioner i detta avseende. Skall den värdeförstörande och sönderslittande kampen mellan Tyskland och England pågå länge ännu, då måste man med djupaste pessimism tänka på framtiden. Vi kunna naturligtvis göra så gott som ingenting åt den saken, men nog är det självfallet, herr talman, att vi önska ett snart slut på den förödande striden mellan världens stora kulturmakter.

Herr **Flyg**: Herr talman! Mot vad som säges i den redogörelse som har lämnats här i kammaren över svensk utrikespolitik finnes ingen invändning att göra. Men det förefaller mig, som om det viktigaste, det problem kring vilket den allmänna uppmärksamheten här i landet är koncentrerad, det problem som hos de flesta politiskt tänkande människor har skapat en begriplig oro, vore i denna redogörelse helt utlämnat. Och, herr talman, det är icke det som har varit, som i dag är det viktigaste och det vitala. Det är det som vi stå inför, som enligt min bestämda mening utgör den centrala punkten i vad som heter svensk utrikespolitik. I detta avseende hade utrikesministern några avslutande ord, som jag för mitt vidkommande tolkar som ett bevis på att han är fullt medveten om vad vi gå till mötes och vad vi stå inför. Men då frågar jag mig, huruvida det är tillräckligt med vad regeringen, enligt vad vi här fått veta, har gjort? Det är i detta fall en punkt som jag ber att få stanna vid, och det är, vad utrikesministern hade att säga beträffande Nationernas förbund.

Det är en gammal stridsfråga, herr talman, i svensk politik, en stridsfråga från första början, då Sveriges medlemskap i förbundet beslöts, en stridsfråga under de år medlemskapet har upprätthållits, en stridsfråga där det kanhända officiellt rått en viss enighet men där jag vet, att bakom denna officiella enighet funnits en verklig oenighet, som sprängt igenom de olika partiformationerna. Här ha vi i dag anledning att säga ifrån, att det var ett misstag, då Sverige på sin tid anmälde sitt medlemskap i denna organisation. Det var ett misstag, då vi trots händelserna under organisationens korta historia upprätthöllo detta medlemskap, och det var, herr talman, ett misstag, att vi under en viss och tyvärr näraliggande förfluten period medverkade i en aktiv roll inom denna organisation. När utrikesministern i dag meddelar sin mening, att Nationernas förbund i realiteten har upphört att fungera, så är det, eders excellens, tyvärr icke detsamma som att Nationernas förbund har upphört att existera. Så länge institutionen som sådan består, för närvarande i ett miserabelt skick, i ett flyttningsstadium på väg till Amerika, skola vi nog konstatera, att organisationen, även om den upphört att i realiteten fungera, likväl existerar. Är det då tillräckligt med att vi här i Sverige i dag inför offentligheten meddela, att alldenstund vår minister i Bern har transporterats till Rom, så har därmed vårt ständiga ombud i Nationernas förbund upphört att arbeta? Är det tillräckligt att meddela, att vår ministers i Bern efterträdare icke har inträtt i den föregående ställe? Är det tillräckligt, att vi säga, att de medel, som vi så sent som i år, efter en kort debatt här i kammaren, anslogo för att betala medlemsavgiften med, icke hava utbetalats utan fortfarande äro disponibla? Det är naturligtvis ett sätt att i kringgående form säga, att med denna institution, Nationernas förbund, ha vi nu ingenting att skaffa. Jag medger, att från de fyra regeringspartiernas sida är det svårt att i närvarande stund träda fram och avgiva en deklaration, att Sverige härmed uppsäger sitt medlemskap av Nationernas förbund. Men, herr talman, ärade ledamöter av denna kammare, äro vi alldeles säkra på att det icke kan komma att inträffa, att vi i den framtid som vi gå till mötes, den framtid som vi i dag ha att försöka skaffa oss en uppfattning om, att i den framtiden det som vi i dag vilja undvika

Meddelande av utrikesministern. (Forts.)

kanske blir något, som man önskar att vi skola göra. Jag anser, att man med vad som gjorts på denna punkt icke har visat, att man förstår det allvarliga bakom utrikesministerns ord, att Europa befinner sig i stöpsleven.

Jag skall icke polemisera mot utrikesministern, då han säger, att ingen principiell förändring har ägt rum i vår utrikespolitik. Jag förstår, att ingen därmed vill avgiva en ur regeringens och landets synpunkt värdefull deklARATION utåt. Men vi skola icke blunda för att, hur starkt vi än understryka detta, så är man ute i världen i närvarande stund medveten om att innehållet i vår principiella ställning i utrikespolitiskt avseende är ett annat från den 1 december 1939, än det var före detta datum, och vi skola därför förstå, att våra handlingar, även om de i dag icke uppmärksammas eller väcka nämnevärldiskussion, dock bokföras för att komma med i det kommande bokslut som Sverige liksom Europa för övrigt icke kan undgå.

Det har sagts av utrikesministern, och det har understrukits av herr Anderson i Norrköping och herr Österström, att vi ha en plikt att fylla vid gestaltningen av Norden. Herr talman, det räcker icke, vi ha en plikt att fylla med all vår förmåga i gestaltningen av *det nya Europa*. Vi ha att räkna med att vårt land är ett litet land, men vi skola inregistrera, att vårt land är icke ett litet land vilket som helst utan att vi ha vissa möjligheter och vissa förutsättningar. Är det sant, eders excellens, att Europa ligger i stöpsleven, då ligger Sverige även där, och det beror på vår hårdhet och vår kvalitet, hur vi skola kunna, så långt vår kraft förmår, prägla detta nya som framgår ur gjutningen. Det var detta jag menade med vad jag anförde i remissdebatten, nämligen svensk självhävdelse. Och vilja vi få ett grepp på och ett inflytande i fråga om gestaltningen av Norden i morgon, så må vi förstå, att det är helt beroende av vår vilja och vår förmåga att få ett grepp om gestaltningen av det nya Europa.

Herr Anderson i Norrköping säger, att ett hot mot Finland är direkt riktat mot vårt land. Ja, det är tyvärr, herr talman, obestriddigen sant, men *det var sant* också för några månader sedan, och det var *då* vi hade möjlighet att göra en insats på detta område. Jag hoppas, att ingen i dag återigen tror, att jag avser militär intervention. Jag inregistrerar emellertid, att om vi i detta tidigare skede hade gjort en insats i de frivillighetens former som stodo oss till buds och som vi i dag alla veta voro oantastliga, så hade Finlands öde i närvarande stund måhända icke varit så bittert, som det i dag i realiteten är. Det synes mig, att vad Sverige i dag kan göra på den punkten är knappast någonting.

Både herr Anderson och herr Österström ha talat om att det är nödvändigt med nationell enighet. Det är klart, att i ett tidsskede, då allvaret lägrar sig mörkare och massivare kring Sverige, än det någonsin tillförne gjort, då är också nationell enighet en plikt. Men en nationell enighet skall ha *landets och folkets bästa till den centrala samlande punkten*, och visar det sig, att på grund av vad som är landets och folkets bästa, något måste ske av inrikespolitisk karaktär, så får den nationella enigheten icke göras helig kring något som icke kan bli eller får vara bestående. Och den som hävdar detta får icke göras till eller stämpas som utländsk agent eller tjänare åt en viss stormakt. Det finns anledning i dag att påtala, att när betydelsen av nationell enighet understrykes, så är det brottsligt, att med officiellt stöd försiggår en verksamhet att gradera upp Sveriges folk i kolonner med olika nummer. Är det så, att enigheten är det vitala, då må vi kallt avgöra, hurudant det läge är som råder och vad det kräver av oss själva, vilka fel vi ha begått i det förflutna, och hur vi kunna hävda oss för framtiden. Kring det må enighet skapas och efter den ledstjärnan må svensk utrikespolitik, om vilken vi i dag kan-

Meddelande av utrikesministern. (Forts.)

hända av naturliga skäl icke fått höra regeringens mening, utformas och gestaltas.

Herr Senander: Herr talman! Vi ha ju redan tidigare i riksdagen klargjort vår inställning till den svenska utrikespolitiken, och vi ha också angivit de linjer efter vilka vi anse att den bör föras. Jag kan emellertid icke underlåta att begagna detta tillfälle, då det nu är första gången efter krigets utbrott som man låtit riksdagen allmänt diskutera utrikespolitiken, att säga ytterligare några ord.

Vi äro fullständigt överens med dem som förklara, att vi vilja tillämpa en strikt neutralitet i det pågående kriget. För oss är det ett huvudintresse, och vi anse det självfallet, att det också är ett huvudintresse för hela svenska folket, att landet hålles utanför den imperialistiska uppgörelsen. Samtidigt, som vi förklara detta, vilja vi emellertid framhålla, att man icke bör inskränka sig till fromma deklamationer i detta hänseende. Det är självfallet, att det är och förblir tomma deklamationer, om viljan att upprätthålla en strikt neutralitet inte finns och om inte deklamationerna motsvaras av neutralitet också i handling. Vi kunna också tyvärr konstatera, att neutraliteten, sådan den hittills tillämpats, inte varit en neutralitet i verklig mening. Under den finsk-ryska konflikten, exempelvis, bröt regeringen på ett mycket markant sätt mot den ofta deklarerade neutralitetsprincipen. Ingen kan ju gärna med skäl påstå — och vad jag nu säger har på senare tid vitsordats — att det är förenligt med neutralitetens bud att sända vapen och frivilliga till en av parterna i en krigisk konflikt. Ännu värre var det ju, att detta handlingssätt från Sveriges sida snär hade drivit landet i krig. Det har efteråt förklarats från auktoritativt håll, att Sverige under de månader, som det finsk-ryska kriget pågick, på grund av denna sin s. k. neutralitetspolitik balanserade på krigets rand. Endast tack vare det förhållandet, att den part, mot vilken de mycket utmanande åtgärderna riktades, inte var en imperialistisk stat, räddades landet från att dragas med i den allmänna krigsvirveln. Vi behöva bara göra det tankeexperimentet, att sådana åtgärder, som Sverige tillgrip under den finsk-ryska konflikten, hade riktats mot en av de imperialistiska stater, som nu äro invecklade i en uppgörelse med varandra, t. ex. mot Tyskland, för att man skall förstå, vad följden hade blivit. Det visade sig också senare, då det gällde ockupationen av Norge, att regeringen konsekvent höll tillbaka varje åtgärd, som kunde tänkas oroa Tyskland.

Vi äro också motståndare till den sorts neutralitetspolitik, som under den senaste tiden tillämpats gentemot den ena av de imperialistiska krigförande staterna. Jag syftar på transiteringen genom landet av tyska trupper och krigsmateriel för krigföring mot den andra parten. Hur mycket man än försäkrar, att Sveriges neutralitet trots detta är obruten, måste det väl vara ett uppenbart faktum, att detta medgivande åt Tyskland betyder ett brytande av den s. k. strikta neutraliteten. Det betyder ett understöd åt den ena imperialistiska makten i det pågående storkriget, och det är självfallet — det bör var och en vara medveten om — att det kan föra till allvarliga konsekvenser för landets fred. Klart är ju, att England i en lämplig situation, därest det så skulle anse tjänligt och förhållandena så skulle medgiva, kan utnyttja denna vår eftergift åt Tyskland som förevändning för krigiska handlingar mot vårt land.

Vi äro motståndare till den engelska imperialismen, och vi äro lika avgjorda motståndare till den tyska imperialismen. Vi voro de enda, som vid krigsutbrottet karakteriserade kriget som ett imperialistiskt krig, i vilket båda parterna voro lika goda kalsupare och hade samma syfte med sitt krig, nämligen

Meddelande av utrikesministern. (Forts.)

att slå under sig andra länder och folk och låta dem bli i kapitalistisk mening utplundrade. Vi önska därför inte en sådan neutralitet, som tillåter den ena parten att transportera trupper och materiel genom vårt land för krigföring mot den andra parten. Vi motsatte oss under det finsk-ryska kriget, att engelska trupper och engelsk krigsmateriel transporterades genom landet på samma grunder som vi motsätta oss eftergiften åt Tyskland i sådant avseende. En strikt neutralitet kan absolut inte anses förenlig med ett sådant tillvägagångssätt.

I detta sammanhang kan jag inte underlåta att något taga upp till behandling de strävanden, som — visserligen ännu försiktiga och trevande — taga sig uttryck i kravet på anpassning till det tyska livsrummet. Anslag i den tonarten ha t. o. m. — eller det kanske är rättare att säga betecknande nog — klingat också i den socialdemokratiska pressen. Det är klart, att man lindar in detta tal om anpassning i ganska bestämda deklarationer om att anpassningen till det nya läget bör ske med utgångspunkt från svenska intressen och med fullt bevarande av landets självständighet. Jag vill till en början säga, att allt det myckna talet om svenskhet, som man hört på senare tid, börjar skorra allt annat än svenskt. Det föres företrädesvis på läpparna av sådana personer, som den ena gången uppträda som agenter för den engelska imperialismen, den andra gången, när krigslyckan vänt sig, som agenter för den tyska imperialismen. Det är inte mindre falskt, detta tal, därför att en anpassning till det tyska livsrummet är fullständigt oförenligt med Sveriges nationella oavhängighet. Jag skulle vilja se den av er i kammaren, som skulle vilja träda upp inför det svenska folket och förklara, att vi mycket väl kunna anpassa oss i det tyska livsrummet utan att därför ge avkall på vår självständighet och vårt oberoende. Anpassningslinjens förespråkare äro säkert också själva medvetna om att deras tal i det stycket är ett bedrägeri och ingenting annat.

Vi kommunister vilja lika litet anpassning till det tyska livsrummet som anpassning till den engelska imperialismen. Vi anse det nämligen möjligt för landet att upprätthålla sin oavhängighet, om vi bedriva en ärlig och uppriktig neutralitetspolitik och söka stöd för vår oavhängighet — en oavhängighet som vi naturligtvis inte trots alla stolta deklarationer kunna försvara ensamma, om det skulle gälla — på det håll där stödet står att finna. Som vi sagt så många gånger tidigare, kunna vi vinna sådant stöd genom att föra en på uppriktig vänskap grundad politik gentemot Sovjetunionen. Med utgångspunkt härifrån hälsa vi med tillfredsställelse regeringens initiativ att få till stånd ett handelsavtal med den stora arbetar- och bondestaten. Samtidigt som detta är av oerhört stor betydelse för hela vår folkförsörjning, är det, anse vi, ett medel, varigenom vi kunna komma i den ställningen till Sovjetunionen, att vi få det erforderliga ryggstödet för vår neutralitet och vår kamp för oavhängigheten. Men just därför att avtalet med Sovjetunionen är av så stor betydelse för Sverige måste man i dag rikta den frågan till regeringen — och jag tror säkert, att hela det svenska folket skulle vilja göra detta — vad anledningen är till att man ännu inte har nått resultat trots långt utdragna förhandlingar. Vi anse, att regeringen, oberoende av vem som därav drabbas, bör lägga papperen på bordet och öppet tala om för det svenska folket, vem det är som skapar svårigheter för ett genomförande av handelsfördraget med Sovjetunionen.

Jag skulle till sist vilja framhålla, att vi äro de första att erkänna, att Sverige befinner sig i ett svårt läge. Vi tro emellertid, att det trots allt, trots de svåra tidigare försyndelserna i svensk utrikespolitik, skall vara möjligt att hålla landet utanför krigets faser och olyckor. En absolut förutsättning är dock

Meddelande av utrikesministern. (Forts.)

den, att den utrikespolitiska kursen lägges om, så att vi skapa ett läge, i vilket det blir möjligt för oss att skaffa det stöd, som behövs för att trygga vår neutralitet och vår oavhängighet. En första förutsättning härför är självfallet, att den strikta neutraliteten inte bara såsom exempelvis under finsk-ryska kriget eller nu senare genom de tyska trupp- och materieltransporterna blir ett tomt talesätt utan en ärlig och uppriktig neutralitet. Jag kanske bör tillägga — och det blir slutet på mitt anförande — att jag härmed inte velat säga, att vi skola driva en tillknäppt, inskränkt neutralitet i den bemärkelsen, att vi av rädsla för de krigförande inte våga göra någonting för fredens och frihetens sak. Vi anse tvärtom, att statsmakterna med stöd av de fredsälskande arbetar- och bondemassorna här i landet skola lägga Sveriges tyngd i vågskålen för att få ett slut på det förödande kriget och för att säkra inte en imperialistisk våldsfred, som bara kommer att lägga grunden till nya krig, utan en fred i folkens intresse.

Herr talman! Detta är vad jag har velat säga i anslutning till den redogörelse, som lämnats av hans excellens herr utrikesministern.

Herr Vougt: Herr talman! Jag begärde ordet för att å den grupps vägnar, som jag tillhör, uttala ett tack till hans excellens herr utrikesministern för den redogörelse för Sveriges utrikespolitik under de senaste månaderna, som vi mottagit. Eftersom, så vitt jag förstår, jag för närvarande är den siste talareren i debatten, kan jag också få konstatera, att i den mån som här tagit till orde representanter för svenska organiserade riktningar, har endast en anslutning till regeringens linje framträtt. Jag tror att det är ganska nyttigt, att detta blir konstaterat efter allt som sagts ute i landet.

Det är sant, att redogörelsen kommit något sent och att det kunde ha varit lyckligt, om den kommit tidigare. Men de skäl, som föranlett dröjsmålet, äro oss alla välbekanta.

Det är ett par små punkter i den del av redogörelsen, som gäller den tyska transiteringen genom Sverige, som jag ett ögonblick skall stanna vid. Den ena är utrikesministerns upplysning, att de trupper, som begiva sig genom Sverige för att åtnjuta sin permission i Tyskland, inte föra med sig vapen utan kvarlämna dem i Norge. Den andra är den, att tills dato inga licenser ha begärts för transport av krigsmateriel från Tyskland till Sverige. Genom dessa upplysningar undandrages grunden för en del av det ryktessmideri, som förekommit. Jag fäste mig också vid att det nämndes, att den brittiska regeringens protest till den svenska regeringen var daterad den 20 juli. Jag tror, att detta datum låter oss förstå, att det var ett riktigt omdöme, som hans excellens herr utrikesministern fällde, när han sammanförde förbittringen i England med en viss agitation i svenska tidningar.

En punkt av hans excellens herr utrikesministerns redogörelse måste för det svenska folket kännas ganska bitter. Det var hans omnämnande av att man efter tysk påtryckning nödgats att från svensk sida indraga den diplomatiska representationen inte bara i Bryssel och Haag utan också i Oslo. Jag tror mig emellertid förstå, att denna begäran från Tyskland står helt och hållet i överensstämmelse med diplomatisk kutym och att det förhöll sig på samma sätt under förra världskriget, när länder blivit härtagna, och det är ganska givet, att man inte kan upprätthålla en diplomatisk representation i länder, vilkas regeringar befinna sig utanför landet. När utrikesministern likväl framhåller, att vi här i Sverige böra upprätthålla det nordiska samarbetet och söka göra det fruktbarande, är jag övertygad om att regeringen har hela denna kammare bakom sig.

Meddelande av utrikesministern. (Forts.)

Efter den redogörelse, som har lämnats, tycker jag det vore rimligt begära, att det talet, som understundom höres om att Sveriges självständighet blivit beskuren, borde kunna upphöra. Det har, som ledamöterna av denna kammare veta, fällts många överord. Det har också på många håll i landet skapats en stämning av defaitism. Det är en nationell plikt att bekämpa alla sådana tendenser. Vi förena oss också alla i den förhoppningen, att det under regeringens ledning skall lyckas vårt land att med obruten självständighet och bevarad fred komma igenom den våldsamma skakning, som nu övergår Europa.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 4.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 28, med inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att första särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts proposition nr 15, med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Denna inbjudan blev antagen av andra kammaren.

§ 5.

Föredrogs, men bordlades åter första särskilda utskottets utlåtande nr 1.

§ 6.

Interpellation. Ordet lämnades på begäran till

Herr **Jacobson**, som anförde: Herr talman! I nuvarande tidsläge måste man utan att klaga finna sig i en del inskränkningar och försämringar på skilda områden. Befolkningen i övre Norrland har dock svårt att förstå de fullkomligt olidliga förhållanden, som f. n. råda i fråga om järnvägskommunikationerna i deras bygder och speciellt efter Inlandsbanan. Varför icke sätta in gengasdrivna rälsbussar och använda vedbränsle till lokomotiven, därest kolbrist verkligen skulle föreligga? Någon vedbrist i övre Norrland förefinns absolut icke. Ytterligare vedavverkning skulle hälsas med största tillfredsställelse och på ett verksamt sätt motarbeta en hotande arbetslöshet. Men det är inte nog med att vederbörande myndighet vidtagit alltför långt gående inskränkningar i trafikhänseende, utan dessa synas dessutom i vissa fall oförståeliga och planlösa. En del dagar är det så gott som omöjligt att komma någonstans, under det att vissa andra dagar avgå såväl rälsbuss som persontåg med några timmars mellanrum. Är det verkligen nödvändigt att behöva sitta 13½ timmar för att resa mellan Vilhelmina och Östersund, en sträcka på endast 244 km?

I följd vid denna tid kunde man resa från Vilhelmina till Stockholm, en sträcka på icke mindre än 830 km, på 14 timmar 16 minuter och från Gällivare till Östersund på 16 timmar 50 minuter, en sträcka om 747 km.

Det är möjligt, att den tålmodiga befolkningen i övre Norrland, som sedan gammalt är van vid att bli styvmoderligt behandlad av järnvägsmyndigheterna, skulle finna sig i en tåghastighet av inte fullt två mil i timmen utan att knota, men då kraftiga förseningar i regel förekomma, förefinnes ett allmänt missnöje över det sätt, varpå järnvägsmyndigheterna f. n. handha sin uppgift. De

Interpellation. (Forts.)

nuvarande förhållandena äro av den art, att »olidliga» är ett alltför vagt uttryck.

Jag tillåter mig för att belysa mitt gjorda påstående angiva de tågförbindelser, som i vissa trakter efter Inlandsbanan stodo befolkningen till buds i fjol och vilka som äro dagens.

Från Vilhelmina utgick varje morgon kl. 7 en rälsbuss, som ankom till Östersund kl. 12.42, vilken stod i förbindelse med Stockholmståget, som framkom samma dag kl. 21.47. Kl. 14.11 avgick ett persontåg, som stod i förbindelse med södergående nattåget från Östersund med avgång därifrån kl. 22.40 och med framkomst till Stockholm kl. 7.37 påföljande morgon. Kl. 7.10 utgick en rälsbuss från Gällivare, som passerade Vilhelmina kl. 17.26 med ankomst till Östersund kl. 22, varefter resan kunde fortsättas med nattåget kl. 22.40 med ankomst till Stockholm påföljande morgon kl. 7.37. Dessutom godståg med inkopplad personvagn.

Förbindelserna Stockholm—Vilhelmina—Gällivare voro lika utmärkta. Vid avresa från Stockholm kl. 8.20 på morgonen var man framme samma dag i Vilhelmina kl. 22.30. Vid avresa från Stockholm med nattåget kl. 20.55 var man framme i Vilhelmina redan kl. 11.11 på morgonen och i Gällivare på aftonen. Under de tider, som Gällivarebussen icke gick — vintermånaderna — var man vid avresa från Stockholm kl. 20.55 framme i Vilhelmina kl. 14.05.

Nu äro förhållandena helt annorlunda. Reser man med tåg 8141, som avgår varje måndag, tisdag, torsdag och fredag kl. 8.16, är man innan kvällen i Östersund och kan medfölja nattåget kl. 22.40 till Stockholm. Man tillryggalägger alltså sträckan Östersund—Stockholm, 586 km, på inte fullt 9 timmar, under det att hela dagen går åt för de 244 km från Vilhelmina till Östersund. Är man nog lycklig att kunna resa en onsdag, lördag eller söndag, kan man framflytta avresan till kl. 13.52. Men nu kommer det märkliga. Samma dagar, som det finns något så när skaplig förbindelse, onsdagar och lördagar, avgår jämväl en rälsbuss kl. 5.10 på morgonen. Vore det inte förnuftigare att låta den i stället gå på tisdagar och torsdagar?

Restiden Stockholm—övre Norrland är givetvis lika lång som de nyss angivna nedresetiderna.

Då en rättelse av de nu rådande förhållandena är ofrånkomlig, tillåter jag mig att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framställa följande spörsmål:

1. Är herr statsrådet villig att med det snaraste låta undersöka de nuvarande tågförbindelserna i övre Norrland och speciellt efter Inlandsbanan?

2. Skulle denna undersökning giva vid handen, att de nuvarande förhållandena äro i hög grad otillfredsställande, är då herr statsrådet villig anbefalla erforderlig rättelse?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Ericsson</i> i Sörsjön	under 3 dagar fr. o. m. den 17 aug.,
» <i>Lithander</i>	» 7 » » » 21 »
» <i>Nilsson</i> i Antnäs	» 4 » » » 17 »

herr <i>Svensson</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 17 aug.,	
› <i>Pettersson</i> i Hällbacken	› 2 › › › 17 › och	
› <i>Sjögren</i>	› 7 › › › 19 › .	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1.40 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Lördagen den 17 augusti.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 13 och den 14 innevarande augusti.

§ 2.

Svar på fråga. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**, som yttrade: Herr talman! Herr Brädefors har till mig framställt fråga huruvida jag, sedan nu det rörliga tillägget på statstjänstemännens löner uppnått den fastställda maximigränsen av 15 %, ämnar vidtaga åtgärder för framläggande av förslag till innevarande urtima riksdag i syfte att kompensera statstjänarna för fortsatt prisstegring.

Med anledning härav vill jag meddela, att representanter för de stora organisationerna av statsanställda redan för åtskillig tid sedan till mig fört fram frågan, om vid fortsatt prisstegring rörliga lönetillägg även i fortsättningen kunde vara att påräkna. Svaret — som torde ha kommit till offentligheten — var, att någon tids erfarenhet rörande prisernas utveckling borde avvaktas. Skulle det visa sig, att en mera betydande höjning av levnadskostnaderna icke kunde förebyggas, ansåg jag det skäligt, att överläggningar med personalorganisationerna komme till stånd för att utröna, i vad mån och i vilken form det kunde vara möjligt att gå de anställdas önskemål till mötes, utan avsteg från i övrigt uppdragna riktlinjer för den ekonomiska och finansiella politiken. Till detta svar kan jag även nu hänvisa.

Härefter anförde

Herr **Senander**: Herr talman! Då frågeställaren är förhindrad närvara vid dagens sammanträde, ber jag att på hans vägnar få tacka statsrådet för det svar han här har lämnat. Av svarets innehåll synes emellertid framgå som om man hade för avsikt att tillämpa det rörliga tillägget i fortsättningen efter snävare grunder än vad som nu är fallet. Det är möjligt, att man kan åberopa sig på det statsfinansiella läget och den allmänna ekonomiska situationen för att minska kostnaderna för statstjänarnas rörliga tillägg. Men jag hoppas, därest så skulle visa sig vara nödvändigt, att man då icke låter detta gå ut över de sämst avlönade statstjänstemännen, d. v. s. försämrar

Svar på fråga. (Forts.)

det rörliga tillägg som nu utgår, utan att man då beskär i topparna och låter det gå ut över de statstjänstemän, som ha det bäst ställt och redan förut ha rätt rundligt tilltagna löner.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till första särskilda utskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 15, med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

§ 4.

Föredrogs första särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m., jämte i ämnet väckta motioner. *Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m.*

I en den 1 augusti 1940 dagtecknad, till första särskilda utskottet hänvisad proposition, nr 2, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940 samt
- 2) förordning om rätt att på grund av påförd krigskonjunkturskatt för år 1940 erhålla nedsättning i den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten för samma år.

Till utskottets behandling hade jämväl överlämnats åtskilliga i anledning av propositionen väckta motioner.

I motionen II: 4 av fru *Rönn-Christiansson* hade hemställts, bl. a., att merinkomst på all handel med värdepapper måtte beskattas som krigskonjunkturvinst, samt

att de i 8 § i förslaget till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940 föreslagna skatteprocentsatserna måtte bortfalla och ersättas med en bestämmelse, att hela merinkomsten för var och en av förvärvskällorna skulle utgå som krigskonjunkturskatt.

Utskottet hemställde,

I) att riksdagen måtte — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 2 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt med avslag å motionen II: 3 av herr Birke och motionen II: 5 av herr Lundell — antaga av utskottet framlagda förslag till

- 1) förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940 samt
- 2) förordning om rätt att på grund av påförd krigskonjunkturskatt för år 1940 erhålla nedsättning i den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten m. m. för samma år;

II) att de likalydande motionerna I: 1 av herr Nordenson och II: 1 av herr Anderson i Norrköping samt de likalydande motionerna I: 2 av herr Roos m. fl. och II: 2 av herr Hagberg i Malmö m. fl. ävensom motionen II: 4 av fru *Rönn-Christiansson* måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i sin motivering anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

1, 2 och 8 §§ förordningen om krigskonjunkturskatt för år 1940 skulle enligt utskottets förslag hava följande lydelse:

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)

1 §.

För inkomstökning, som uppkommit efter utgången av augusti 1939 och kan antagas hava berott på av pågående krig eller dessförinnan rådande krigskonjunktur föranledda förhållanden, skall i den omfattning och på det sätt nedan stadgas för år 1940 erläggas krigskonjunkturskatt till staten.

2 §.

1 mom. Skattepliktig enligt denna förordning är efter utgången av augusti 1939 uppkommen ökning av

- a) inkomst av rörelse;
  - b) inkomst i form av tantiem, provision, gratifikation eller likartad inkomst av tjänst, därest inkomsten utgått från rörelse, ävensom därmed jämförlig inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet, oavsett om den utgått från rörelse; samt
  - c) inkomst av icke yrkesmässig avyttring av lös egendom;
- allt under förutsättning att inkomsten är skattepliktig enligt förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt eller är av beskaffenhet som i nästa stycke sägs.

I inkomst av rörelse inräknas vid tillämpning av denna förordning intäkt genom avyttring av sådana för stadigvarande bruk i rörelsen avsedda maskiner eller andra inventarier, vilka icke vid beräkning av värdeminskningsskatt enligt förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt hänförs till byggnad, så ock ersättning på grund av försäkring av dylika tillgångar, även om intäkten eller ersättningen ej är skattepliktig enligt nämnda förordning eller intäkten enligt densamma hänföres till intäkt av tillfällig förvärvsverksamhet.

2 mom. Skattskyldig enligt denna förordning är envar fysisk eller juridisk person, vilken åtnjutit inkomstökning som avses i 1 mom., därest enligt förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt den fysiska eller juridiska personen vid 1940 års taxering är skattskyldig för den inkomst, vartill inkomstökningen hänför sig, eller, såvitt angår intäkt eller ersättning varom sägs i 1 mom. andra stycket, för den inkomst, i vilken intäkten eller ersättningen inräknas.

8 §.

Krigskonjunkturskatten skall utgöra,

- a) beträffande rörelse:
  - å den del av den beskattningsbara merinkomsten, som ej överstiger 20 % av motsvarande jämförelseinkomst: ..... 50 %,
  - överstiger 20 men ej 50 % av motsvarande jämförelseinkomst: ..... 60 %,
  - överstiger 50 % av motsvarande jämförelseinkomst: ..... 70 %;
- b) beträffande övriga förvärvskällor:
  - 50 procent av den beskattningsbara merinkomsten.

Sammanfaller för viss skattskyldig beskattningsåret med kalenderåret 1939, skall med motsvarande jämförelseinkomst i denna paragraf förstås en tredjedel av den sammanlagda jämförelseinkomsten för de förvärvskällor som äro hänförliga till rörelse. Sammanfaller ej beskattningsåret med kalenderåret 1939, skall motsvarande jämförelseinkomst beräknas för det antal månader, varmed tiden efter utgången av augusti 1939 ingår i beskattningsåret, därvid hela jämförelseinkomsten lika fördelas på varje månad. Den motsvarande jämförelseinkomsten utföres i fulla hundratal kronor, så att överskjutande belopp, som icke uppgår till fullt hundratal kronor, bortfaller.

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)

Reservationer hade avgivits

beträffande förslaget i dess helhet:

1) av herr *Lundell*, som hemställt, att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 2 om krigskonjunkturskatt för år 1940;

beträffande I) 1) förslaget till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940:

i fråga om 8 §:

2) av herrar *Bernhard Nilsson*, *Nordenson* och *Hagberg* i Malmö, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte besluta att 8 § i förslaget till krigskonjunkturskatt för år 1940 skulle hava följande lydelse:

8 §.

Krigskonjunkturskatten skall utgöra,

a) beträffande rörelse:

å den del av den beskattningsbara merinkomsten, som
 ej överstiger 20 % av motsvarande jämförelseinkomst: ..... 40 %,
 överstiger 20 men ej 50 % av motsvarande jämförelseinkomst: ..... 50 %,
 överstiger 50 % av motsvarande jämförelseinkomst: ..... 60 %;

b) beträffande övriga förvärvskällor:

50 procent av den beskattningsbara merinkomsten.

Sammanfaller för — — — kronor, bortfaller.;

3) av herr *Velander*; samt

beträffande viss del av motiveringen:

4) av herrar *Bernhard Nilsson*, *Velander*, *Nordenson* och *Hagberg* i Malmö, vilka ansett, att viss del av utskottets yttrande bort hava annan, i reservationen angiven lydelse.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr *Andersson* i Dunker, som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningen av första särskilda utskottets utlåtande nr 1 hemställes,

att detsamma måtte företagas till avgörande punktvis och punkten I) på det sätt, att de av utskottet framlagda förordningsförslagen föredragas vart för sig, förslaget till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, i den mån så erfordras, paragrafvis och momentvis med underrubriker efter föredragningen av till desamma hörande paragrafer samt med slutbestämmelse. Ingress och rubrik sist, varvid iakttages, att de till särskilda paragrafer i förordningsförslaget hörande anvisningar föredragas i samband med vederbörande paragrafer, de till 11—15 samt 17 §§ hörande anvisningarna dock först i samband med 17 §, varefter och sedan båda förordningsförslagen blivit genomgångna utskottets hemställan i punkten I) föredrages;

att vid behandling av den paragraf eller det moment, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Denna hemställan bifölles.

Punkten I.

Utskottets i punkten I) 1) framlagda förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940.

I enlighet med kammarens beslut rörande föredragningssättet upptogs först till behandling 1 §. Ordet begärdes därvid av

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)

Herr **Hagberg** i Malmö, som anförde: Herr talman! Ingen vill förneka, att det under förra världskriget gjordes krigsvinster, som otvivelaktigt måste verka stötdande för samhällskänslan. Gulascheriet var, som vi alla minnas, en företeelse, som var ganska litet tilltalande och som man helst icke vill se upprepad. När därför finansministern nu framlägger förslag om en krigskonjunkturbeskattning, så kan man enligt min mening vara tämligen säker därpå, att detta förslag stödes av en ganska allmän folkmening. Det ligger nog någonting i vad många människor säga, nämligen att ju mera det tjänas på krig, ju mera oförtjänt är det.

Härtill kommer en annan, givetvis lika viktig synpunkt. Vi känna ju alla, som här äro tillstädes, till hur det statsfinansiella läget i ögonblicket gestaltar sig för vårt land. Det är onekligen ganska bekymmersamt. Medborgarnas skattekraft måste utnyttjas i väsentligt högre grad än någonsin förut. Under dylika förhållanden är det naturligt, att man tar i anspråk också den särskilda skattekraft, som måste anses vara förbunden med sådana inkomstökningar, som äro framkallade av krigskonjunkturen. Särställningen för dessa inkomstökningar framträder begripligtvis så mycket skarpare som flertalet medborgare i landet i dessa dagar måste räkna med en betydligt försämrad ekonomi, en försämring som är förorsakad av krigsförhållandena.

Det är — som ju också framgår av propositionen — överväganden av denna och liknande art som ligga bakom finansministerns förslag. Både — om jag så må säga — psykologiska och sakliga skäl tala också onekligen ganska starkt för att man bör försöka anordna en krigskonjunkturbeskattning. Dessa skäl tala också för en ganska långt gående beskattning av denna art. Härom är, som jag antydde för ett ögonblick sedan, enigheten ganska allmän i landet.

Men, herr talman, sedan man gjort dessa inledande konstateranden och när man går vidare i resonemanget, inställa sig omedelbart ganska betydande svårigheter, då det gäller att komma till rätta med tingen.

Ty, ärade kammarledamöter, vad menas överhuvud taget med krigskonjunkturvinst? Nödvändigheten av en fast begreppsbestämning på denna fundamentala punkt är uppenbar. Men den är säkert icke lika lätt att göra. Det förhåller sig med denna sak som med så många andra här i livet, att det är lätt att säga tulipan etc.

Vi erinra oss nog litet till mans de bedrövliga erfarenheter, som man gjorde av den krigskonjunkturbeskattning, som vi hade under förra världskriget. Denna beskattning kom på grund av sin olyckliga konstruktion så småningom att väsentligen verka som en skatt på ett försämrat penningvärde.

Till propositionen har fogats som en bilaga en promemoria av kammarrättsrådet doktor Kuylenstierna, där en omfattande historik bland annat lämnas över hur krigskonjunkturskatten fungerade den gången. Denna bilaga framträder under den modesta rubriken »promemoria rörande krisskatt». Jag försäkrar emellertid kammarens ärade ledamöter, att det är en ytterst intressant och givande läsning. I denna bilaga linjeras ganska fullständigt upp alla de erfarenheter man gjorde under åren 1915—1919. I de balanser, som lågo till grund för företagens vinstberäkningar — erinrar man sålunda — redovisades i mycket stor utsträckning inventarier och varulager till värden, vilka dels sedda på längre sikt voro för höga därför att penningvärdet sedermera åter steg, dels också voro fiktiva på den grund att de hänförde sig till tillgångar, som hade ett väsentligt värde endast så länge krigstillståndet varade, men som efter krigets slut voro helt eller i det närmaste värdelösa.

Vi komma nog ihåg, hur det gick till efter kriget och hur det såg ut inom vårt näringsliv, »när vattnen sjönko», som man sade på den tiden. Den ena kraschen följde på den andra, det ena stora fallissemanget på det andra. En

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)

ganska väsentligt bidragande orsak till dessa tragiska händelser var nog konstruktionen av krigskonjunkturskatten och de konsekvenser, till vilka den ledde.

Jag vill, herr talman, uppriktigt medgiva, att man i propositionen gjort redbara försök att lära av vad som varit och att söka vidtaga sådana anordningar, att dylika konsekvenser icke denna gång skulle behöva inträda.

Redan i inledningen till lagförslaget framhåller finansministern, att en huvudsynpunkt vid utformningen av den ifrågasatta nya krigskonjunkturskatten i belysningen av erfarenheterna förra gången bör vara, att skatten kommer att avse endast ökning av realinkomst och ej fiktiva vinster. Denna synpunkt återkommer, som kammarens ledamöter säkerligen funnit, gång på gång i propositionen, och den understrykes ju också av utskottet i dess utlåtande.

Strävan har alltså varit och är att lägga beskattningen så, att den ej träffar rent fiktiva vinster, vilket ju den förra krigskonjunkturskatten gjorde.

Detta är naturligtvis gott och väl. Men allt hänger ju därpå — som jag sade för ett ögonblick sedan — att bestämningen av begreppet krigskonjunkturvinst blir så fast som möjligt och att man kan göra de nödiga distinktionerna.

Professor Lindahl i Lund har också anlitats vid utarbetandet av denna proposition. Han har gjort ett försök till dylik begreppsbestämning, som ostridigt är intressant och som, om det kunnat omsättas i praktiken, skulle skapa en fast grund att stå på. I den lindahlska promemorian, som likaledes är refererad i propositionen, föreslås att beskattningen skulle anknytas till krigskonjunktorens prisstegringar. Detta vore onekligen ett rättvist system, ett system präglad av objektivitet. Men tyvärr har det företrädesvis ett teoretiskt intresse, såvitt jag kan förstå därför, att bokföringsförhållanden och annat lägga hinder i vägen för näringslivet att gå till väga efter dylika linjer. Tekniska hinder omöjliggöra ett förfaringssätt på det viset, som professor Lindahl ifrågasatt. Det har alltså avvisats.

Jag föreställer mig, att finansministern haft även ett annat motiv för att avvisa detta förslag, ett motiv, som för finansministern må anses legitimt. Han har nämligen på goda grunder räknat ut, att en krigskonjunkturskatt, konstruerad på det viset, ej skulle giva så förfärligt mycket, även om den objektivt komme att verka rättvist.

Man har alltså släppt det lindahlska förslaget. I stället lägger man beskattningen så, att den — så hoppas man i varje fall — skall träffa verkliga merinkomster, som äro beroende på de av krigstillståndet föranledda förhållandena, oavsett huruvida merinkomsterna framkallats av ökad omsättning eller prisstegring. Man har alltså vidgat begreppen.

Nu är ju emellertid frågan den, hur man skall ställa sig för att få den fasta grund, om vilken jag talat, att gå ut ifrån. I propositionen har ju i avseende å författningstexten i 1 § gjorts ett sådant försök. Det heter där: »För inkomstökning, som uppkommit efter utgången av augusti 1939 och kan antagas hava berott på av krig eller krigsfara föranledda förhållanden», skall krigskonjunkturskatt på visst sätt utgå. Redan då detta förslag presenterades, framfördes allvarliga erinringar mot denna formulering av en avgörande punkt i hela författningen. Man gjorde — med full rätt enligt min mening — gällande, att en så vag bestämning, som här var för handen, måste leda till betänkliga konsekvenser.

Utskottet har för sin del icke kunnat underlåta att skänka hänsyn till dessa erinringar, som också tagit gestalt i ett par motioner, och det har föreslagit en omformulering av 1 § sålunda: »För inkomstökning, som uppkommit efter

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)
utgången av augusti 1939 och kan antagas hava berott på» — så kommer utskottets tämligen väsentliga omformulering — »av pågående krig eller dess-förrinnan rådande krigskonjunktur föranledda förhållanden» etc.

Jag finner, att utskottet här har gjort en betydelsefull och gagnande justering i författningstexten. Man har skapat ett något fastare utgångsläge för bedömandet av denna beskattning än vad som var för handen i det ursprungliga förslaget. Detta måste ju anses vara ett ostridigt framsteg.

Det är enligt denna författning fråga om en beskattning av inkomstökningar. uppkomma efter krigsutbrottet, men, som det heter i författningen, med rätt för den skattskyldige att undgå denna beskattning i den mån han kan föreb-ringa »bärande sannolikhetsskäl» — det är en alldeles ny term, som införes — för att inkomstökningen icke berott på förhållanden som föranletts av nuva-rande krigstillstånd.

»Bärande sannolikhetsskäl!» Var och en förstår ju, vilka tvistigheter och komplikationer, som kunna uppkomma, när det gäller att föreb-ringa dessa bärande sannolikhetsskäl. Jag tror, att vi under utskottsbehandlingen voro ganska ense på denna punkt. Stämningen tolkades nog ganska väl av en utskottsledamot, som mycket uppriktigt förklarade, att det många gånger förmodligen kunde komma att bero på en sinkadus, hur skatten komme att verka.

Utfallet av bevisningen kommer naturligtvis att till oproportionerligt stor del bli beroende av den skattskyldiges förmåga att föreb-ringa sådan bevisning. Och hur kommer detta att taga sig ut i praktiken? Man har icke svårt att föreställa sig händelserna. Det blir naturligtvis på det sättet, att de verkligt stora företagen, de stora industrierna, de mest betydande näringsidkarna, som ha tillfälle och råd att engagera de främsta bokföringsexperterna och de skarpaste skattejuristerna, få de största möjligheterna att klara sig i förhållande till denna beskattning, under det att det stora antalet övriga skattskyldiga, som icke har tillfälle att engagera denna högklassiga expertis, får ge sig tämligen med hull och hår under beskattningen. Det blir en dragkamp mellan skattejurister, landskamrerare och prövningsnämnder.

Man har ju under diskussionen kring dessa ting då och då frågat sig, huruvida det verkligen förefinnes en krigskonjunktur här i landet. Statsmakterna ha ju vidtagit en hel del åtgärder för att en sådan ej skulle komma till stånd. Jag skall icke diskutera, huruvida det föreligger en krigskonjunktur i traditionell bemärkelse. Men så mycket kan man i alla fall våga säga, att här så småningom nog uppkommer en krigskonjunktur, nämligen för de bokföringsexperter och skattejurister, som komma att syssla med alla mål, som födas av denna ytterst tillkrånglade och komplicerade lagstiftning. Där får man i alla fall några skatteobjekt, som man kanske kan klämma ut något av i fortsättningen.

Jag skall medgiva, att departementschefen icke alls är blind för de svårigheter jag antytt. Han är själv tämligen övertygad, att det kommer i fortsättningen, delvis åtminstone, att gå till på det sättet. Han antyder på ett ställe, att beskattningens genomförande kan väntas ställa så starka krav på taxeringsmyndigheterna, att dessas kapacitet blir i högsta grad ansträngd. Finansministern kommer därför med ett ganska överraskande förslag om att stärka denna kapacitet hos taxeringsmyndigheterna. Här föreslås nämligen, att man till taxeringsmyndigheternas förfogande skall ställa särskilda konsulenter, en speciell expertis, som skall gå till handa med råd och upplysningar, när det gäller taxering i anslutning till denna författning.

Men författningen är så pass komplicerad, att det icke räcker med dessa konsulenter utan därutöver skall tillsättas en överkonsulent, som i sin tur har

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)
att tillhandagå konsulenterna med erforderlig sakkunskap. Sedan skola konsulenterna, som sagt, stå taxeringsmyndigheterna till tjänst.

Med vad jag har sagt har jag ej velat göra gällande, att denna författning är illa skriven. Tvärtom får man nog lov att säga, att den är skriven på ett utomordentligt skickligt sätt. Ur teknisk synpunkt står den nog så högt, som det överhuvud taget är möjligt att komma. Å andra sidan ligger det i sakens natur, att dessa ting äro så invecklade, att icke ens den skarpaste hjärna kan på papperet fixera alla de olika fall, som kunna inträffa. Som jag redan framhållit, har finansministern hela tiden drivits av en redbar strävan att lägga det hela så att inga fiktiva vinster beskattas. För ernåendet av detta mål har det föreslagits en hel del bestämmelser, i all synnerhet beträffande lagervärderingen. Det var ju på den punkten det brast så väsentligt förra gången. Man har lärt av tidigare tråkiga erfarenheter. I samma syfte föreslås bestämmelser om provisorisk påföring av krigskonjunkturskatt, vadan beskattningen i vissa fall icke blir definitiv förrän efter kriget. Allt detta måste naturligtvis med erkänsla noteras.

Utöver justeringen av 1 § har utskottet även ansett nödvändigt att vidtaga jämkningar i andra bestämmelser. Man har framskjutit deklarationstiden från den 16 till den 20 september. Vidare har man föreslagit mera koncisa bestämmelser rörande skattefrihet för gåvor till luftvärn och luftskydd. Slutligen har man föreslagit en ganska betydande ändring ifråga om bestämmelserna angående provisorisk skattepåföring för rederier. Kungl. Maj:ts ursprungliga förslag hade bland utövare av rederinäringen framkallat farhågor för att förslaget genomförande skulle komma att förorsaka rederierna betydande likviditetssvårigheter. Detta var naturligtvis ingalunda finansministerns avsikt, men lagen skulle nog kommit att verka på det sättet. Genom den av utskottet föreslagna ändringen har orsaken till dessa farhågor avlägsnats. Man bör vara tacksam för att utskottet enhälligt gått med på denna jämkning.

Så kommer jag till den punkt i utskottets utlåtande, som enligt min mening är ägnad att framkalla de allvarligaste bekymren. Jag syftar, som kammararens ärade ledamöter väl förstå, på skatteskalorna. Här har det icke gått att genomdriva någon modifikation i finansministerns förslag. Vi hade från vår meningsriktning motionerat om vissa justeringar. Under utskottsbehandlingen framställde vi ett yrkande, som något avvek från vad som yrkats motionsvis. Vi föreslogo skatteskalor, som lågo närmare de av finansministern föreslagna. Majoriteten ville emellertid icke reflektera ens på detta kompromissförslag. Jag kan icke annat än beklaga denna utgång. De av Kungl. Maj:t ifrågasatta bestämmelserna, vilka helt säkert om en stund bliva antagna, komma att i många fall medföra utomordentligt hårda konsekvenser. Alla ha förresten kanske icke fått riktigt klart för sig, att bestämmelserna komma att få längre gående verkningar än som direkt framgår av propositionen. De föreslagna skattesatserna för rörelse ge sålunda icke ett riktigt mått på den skattebelastning, som i verkligheten kommer att vila på merinkomster av sagda förvärvskälla. Sedan krigskonjunkturskatt utgått å merinkomsten drabbas nämligen återstoden av inkomst- och förmögenhetsskatt och värnsskatt. Kommunalskatt utgår på hela merinkomsten. Den totala skattebelastningen på merinkomsterna kommer enligt verkställda beräkningar för juridiska personer redan för det lägsta skiktet att överstiga 70 % och kan för det högsta skiktet uppgå till cirka 90 %. För fysiska personer kan skattebelastningen uppgå till 95 %. Man får ju, herr talman, medgiva, att en skattebelastning av denna omfattning, 95 %, är tilltagen i det allra hårdaste laget. Vi ha på vår sida, såväl i motioner som inom utskottet, uttryckt farhågor för att en så hård

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)
skattebelastning skulle komma att verka hämmande på den nyskapande verksamhet på produktionslivets områden, som särskilt i dessa tider är så nödvändig. Man bör tänka på alla de krav, som avspärningen och råvarubristen ställa på vårt näringsliv. Här måste, om vi skola kunna något så när klara oss i fortsättningen, inom en mycket kort tid skapas en hel rad av ersättningsindustrier. Varje strävan från näringslivets sida att starta ny verksamhet motverkas givetvis av en beskattning, som är så utomordentligt sträng som denna. Jag skall, herr talman, icke vidare uppehålla mig vid problemet om skatteskalorna (§ 8). Jag föreställer mig nämligen, att denna fråga under den fortsatta överläggningen kommer att ytterligare belysas.

Utskottet har, som sagt, enats om en del jämkningar i propositionen. Jag vill icke påstå, att dessa jämkningar äro alltför betydande. De måste emellertid betecknas som förbättringar. Av vad jag här yttrat, herr talman, framgår, att jag icke har någon erinran att framställa mot utskottets utlåtande, i vad det avser 1 § i författningstexten. Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag beträffande 1 §. Däremot anhåller jag, att med herr talmannens medgivande få yrka bifall till den av herr Bernhard Nilsson med flera avgivna reservationen, i vad den avser viss del av motiveringen. Den åsyftade reservationen återfinnes på sid. 51 i utskottets utlåtande. Den gäller den ifrågasatta avräkningen efter krigets slut mellan inkomstökningar och inkomstminskningar under hela krigskonjunkturperioden. Utskottet har visserligen skrivit tämligen hyggligt på den punkten, men reservanterna ha ansett nödvändigt att föreslå ett fastare uttryckssätt än vad utskottet har velat vara med om.

Herr talman, jag hemställer alltså om bifall till utskottets förslag beträffande 1 § ävensom om bifall till den reservation beträffande viss del av motiveringen, som avgivits av herr Bernhard Nilsson med flera.

Vidare yttrade:

Herr **Andersson** i Dunker: Herr talman! Då det gällde, att i det nu rådande krigs- och krisläget finna nya skattekällor för täckande av statens väldiga utgifter, var det ju bara naturligt, att finansministern riktade sina blickar på den krigskonjunkturskatt, som under förra världskriget tillförde statskassan mycket stora belopp. Förhållandena nu och då måste man dock beteckna som i väsentliga avseenden olika. På grund av den praktiskt taget fullständiga avspärning, som nu är rådande, och de åtgärder, som vidtagits från statsmakternas sida icke minst i fråga om priskontroll, ha tillfällena till stora vinster ganska starkt begränsats, men man kan nog ändå vänta, att det kommer att bliva rätt många enskilda och företag, som genom krigssituationen komma att tillföras icke obetydliga merinkomster och därigenom erhålla ökad skattekraft. Huru stora belopp, som kunna tänkas inflyta genom den krigskonjunkturskatt, som här föreslagits, är nog mycket svårt att ens tillnärmelsevis beräkna. Man har gissat på ett par tiotal miljoner kronor. Vid utarbetandet av förslaget har man försökt att undvika de misstag, som begingos i fråga om den förra krigskonjunkturskatten, då man i stor utsträckning beskattade vinster, som kunde anses fiktiva, och krävde ut skatt på ett sådant sätt, att många företag råkade i betydande svårigheter på grund av att det icke var verkliga vinster, som beskattades. I det här föreliggande förslaget har man emellertid, som sagt, sökt undvika dylika olägenheter, och jag måste säga, att herr Hagberg, som efter vad jag förmodar åsyftade att rikta en kritik mot det föreliggande förslaget, i själva verket i sitt anförande, i vilket han jämförde förslaget med den gamla krigskonjunkturskatteförordningen, gav ett erkännande åt förslagets förtjänster.

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)

Herr Hagberg kritiserade de föreslagna höga skattesatserna. Kritik har på denna punkt framförts även i en del motioner. Han framhöll risken av att välbehövliga nya företag skulle hindras att komma till stånd. Företagarna skulle på grund av skattesatsernas storlek icke hava något intresse av att skapa nya företag. Liknande bekymmer ha uttalats från olika håll i utskottet. Utskottet har givit uttryck åt den meningen, att man bör försöka lägga beskattningen på sådant sätt, att man icke riskerar sådana verkningar, att företagaverksamhet hämmas. Uttalanden i liknande riktning ha också gjorts i den kungl. propositionen. Departementschefen har framhållit, att en huvudsynpunkt vid utformningen av den ifrågasatta nya krigskonjunkturskatten bör vara, att den kommer att avse endast ökning av realinkomst och ej fiktiva vinster. Han har vidare framhållit, att man bör lägga beskattningen så, att den icke hindrar en ny och önskvärd verksamhet. Utskottet understryker alldeles särskilt dessa synpunkter och uttalar, att det enligt utskottets mening är av synnerlig vikt, att beskattningen, även om den enligt sakens natur måste göras mycket hög, så anordnas, att näringslivet ej utsättes för större påfrestningar än som är ofrånkomligt. Detta framhålles på flera ställen i utskottets utlåtande. Man har menat, att ifrågavarande risker icke skulle vara så stora med detta förslag, när det endast gällde beskattning av vinster, som uppkommit under de fyra sista månaderna av det sistförflutna året, men att de måste alldeles särskilt beaktas vid uppgörande av förslag till en krigskonjunkturbeskattning för kommande år.

Såsom framhölls av herr Hagberg och som även framgår såväl av propositionen som av utskottets utlåtande, vill man söka begränsa beskattningen till sådana mervinster, som uppkommit på grund av krigskonjunkturen. Detta har nog i stor utsträckning bidragit till att såväl författningstext som anvisningar blivit ganska invecklade och svårtillgängliga. Jag skall bekänna, att det för utskottet har tarvats ett ganska ingående studium, för att komma in i alla de labyrinth, som här finnas. Utskottet har vidtagit en del justeringar, som väl närmast kunna karakteriseras som förenklingar och förtydliganden. Herr Hagberg har nyss särskilt påpekat det förtydligande, som skett genom omformuleringen av § 1 i förslaget. Även med den formulering, denna paragraf erhållit i den kungl. propositionen, var nog icke faran så stor för en alltför vidsträckt tolkning av bestämmelserna. Jag vågar dock säga, att man genom den formulering, som § 1 fått i utskottets förslag, vunnit större trygghet för att beskattningen verkligen kommer att begränsas till vad som åsyftats.

Herr Hagberg i Malmö riktade sig i sitt anförande först mot skattesatserna, och där har, såsom han nämnde, i en del motioner yrkats nedsättning av dem. I en motion har framställts yrkande om en höjning av skattesatsen ända upp till 100 procent. Inom utskottet var man på vissa håll en smula betänksam mot de höga skattesatserna, men man måste ju besinna, att denna skatt endast omfattar en tid av 4 månader, och att man har rätt att från taxerade mervinsten göra avdrag för ett belopp av 4,000 kronor. Därför torde de föreslagna skattesatserna icke vara alltför orimliga och omöjliga att komma ut med. Utskottet har därför ansett sig böra tillstyrka desamma.

I ett par motioner har yrkats avslag på propositionen. I ena fallet har man yrkat, att den ifrågavarande krigskonjunkturskatten icke skulle uttagas på 1939 års inkomst utan först på 1940 års inkomst, och i det andra fallet har yrkats helt avslag. Icke heller i dessa avseenden har utskottet kunnat tillmötesgå motionärerna. På en punkt har emellertid utskottet ansett sig böra gå motionärerna till mötes, och det är i fråga om rätten till avdrag för gåvor till luftskyddet och luftvärnet. Här innebär propositionen, att rätten till sådant avdrag skulle begränsas till att omfatta gåva, given från en viss inkomstkälla, som en

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)
 person eller ett företag har. Således skulle endast för gåva, given från en inkomstkälla som var föremål för beskattning, avdrag få göras. Här har i en motion nu yrkats, att denna rätt till avdrag skulle göras oberoende av från vilken inkomstkälla gåvan var given. I det fallet har utskottet ansett sig böra tillmötesgå motionens yrkande.

Beträffande ett annat yrkande i motionerna, att andra omkostnader för luftskyddet och luftvärnet skulle få avdragas vid taxeringen till krigskonjunkturskatt, har utskottet sagt, att man redan med nu gällande bestämmelser har rätt att göra detta avdrag, varför utskottet icke funnit anledning att för den sakens skull göra någon ändring i sitt förslag. Vidare har i en motion yrkats, att gåvor till vissa allmännyttiga ändamål — man hade väl då närmast tänkt på Finlandsinsamlingen eller andra liknande — skulle få avdragas, innan man fastställt det till krigskonjunkturskatt beskattningsbara beloppet. Inom utskottet fanns ett ganska stort intresse för att kunna få en formulering, som gav möjlighet till ett sådant avdrag, och man gjorde mycket allvarliga försök för att finna en lämplig sådan. Man misslyckades emellertid därmed, och därför ansåg man sig inom utskottet icke heller kunna gå med på rätt till sådant avdrag.

I motionen nr 4 yrkades, att spekulationsvinster på aktier och handel med värdepapper skulle drabbas av krigskonjunkturskatt. Detta yrkande måste bero på ett misstag, ty varken i propositionen eller utskottsförslaget finns något undantag för mervinster, uppkomna genom spekulation i aktier eller handel med värdepapper, utan sådana vinster äro inbegripna. Däremot fanns i en tidigare upprättad P. M. angående statlig krigsvinstskatt ett sådant undantag. I samma motion yrkades, att bestämmelserna om provisorisk beskattning och kvittning mellan förlust och merinkomstbringande förvärvskälla skulle bortfalla. Det har utskottet icke heller kunnat gå med på. Det måste väl anses vara ganska orimligt, om en person eller ett företag, som på grund av krigskonjunkturerna har en mervinst på en gren av sin verksamhet och denna mervinst blir föremål för krigsvinstbeskattning, men samtidigt på grund av krigskonjunkturerna gör betydande förluster på en annan verksamhetsgren, icke skulle få kvittna en sådan förlust mot den vinst, som han gjort på en annan gren av sin verksamhet. På grund av detta skäl har utskottet icke kunnat gå med på det yrkandet.

Herr talman! Jag har i korthet gjort en sammanfattning av detta utlåtande och några av de motioner, som här varit föremål för utskottets behandling. Såsom det framgår av utlåtandet är utskottet icke alldeles enhälligt, men i väsentliga stycken råder enhällighet, och genom de justeringar som vidtagits har ju också en del yrkanden i motionerna vunnit bifall. De reservationer som äro avgivna innebära, såsom det framgår av utlåtandet, dels yrkande på avslag på hela förslaget och dels närmast justeringar av skattesatserna, men dessa yrkanden har, som sagt, utskottet icke kunnat biträda. Beträffande det i reservationen 4) framställda yrkandet om viss ändring i utskottets motivering innebär det knappast någon ändring i sak utan är väl närmast en nyansering i fråga om uttryckssättet, och utskottet har icke funnit, att det som man här föreslagit varit av någon väsentlig betydelse.

Jag ber, herr talman, att härmed få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lundell**: Herr talman! Jag hade redan vid remissdebatten efter denna urtima riksdags öppnande tillfälle att uttala min uppfattning om den här föreliggande skattepropositionen och om huru denna skatt skulle komma att verka särskilt mot bakgrunden av den arbetslöshetssituation, som man redan kunde skönja. Jag påpekade då, att det var ganska oförenliga ståndpunkter att dels föra fram ett skatteförslag, som måste i allra högsta grad minska

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)

lusten för ny företagsamhet, och att dels klaga över att befolkningen icke blev sysselsatt i den omfattning, som önskvärdt är, d. v. s. helt sysselsatt.

Den uppfattning som jag framhöll i remissdebatten har jag sedan utvecklat i motionen nr 5 i denna kammare, och i början av den motionen har jag uttalat mig ungefär på samma sätt, som herr Andersson i Dunker började sitt anförande, då jag säger, att det kan vara naturligt, att man i ett läge, då statskassan behöver pengar, undersöker möjligheten att komma fram med en krigskonjunkturskatt, när man har i minnet, hur stora pengar den gav under det förra kriget alltså åren 1915—19. Nu anser jag emellertid, att när man gör en sådan undersökning om möjligheten att få ut någonting på den vägen bör man också observera, vilken ofantlig skillnad det är på det beskattningsläge, som vi hade då, och det beskattningsläge, som vi nu skaffat oss genom de redan förut antagna skatteförfattningarna. Vi hade då en liten inkomst- och förmögenhetsskatt, som började med 0.4 procent och slutade med 5 procent i det högsta inkomstläget. Man kunde icke anbringa någon multiplikator på den. Den funktionerade således mycket stelt. Dessutom antogs under de sista åren av den dåvarande krigskonjunkturen ett par extra skatter, nämligen för 1918 en extra inkomst- och förmögenhetsskatt och en tilläggsskatt, vilka för 1919 sammanslogos. Även dessa skatter voro efter nuvarande begrepp ganska beskedliga. Den extra inkomst- och förmögenhetsskatten uttogs till exempel vid en inkomst av över 200,000 kronor med 7 procent och tilläggsskatten med 3 procent — dessa siffror gälla blott fysiska personer. Vi kunna förstå, att även om vi addera tillsammans dessa skattesatser och tar det högsta skiktet i den nuvarande skatteskalen, sträckande sig alltså över 200,000 kronor, fingo vi en inkomst- och förmögenhetsskatt vid den tiden på 5 procent, en extra inkomst- och förmögenhetsskatt på 7 procent och en tilläggsskatt på 3 procent eller tillsammans 15 procent. Sedan hade vi krigskonjunkturskatten, som givetvis icke drabbade hela inkomsten, utan allenast merinkomsten, och som 1918 uttogs med 20 procent vid en merinkomst av 200,000 kronor, därefter steg den upp till 40 procent, dock först vid en merinkomst av över 2 miljoner kronor.

Om vi jämföra detta läge beträffande den direkta skatten för fysiska personer med det läge, som vi nu ha, med en inkomst- och förmögenhetsskatt, som skall uttagas med 150 procent och därför börjar med 6.75 procent och slutar med 37.75 procent i sitt högsta skikt eller vid en inkomst av över 200,000 kronor, samt en värnskatt, som börjar med 5 procent och sedan går upp till 23 procent, och om vi sedan lägga tillsammans dessa skiktskalor, få vi den skiktsskala, som jag återgivit i min motion, och som börjar med 11.75 procent och går vidare till att i 200,000 kronors-skiktet gå upp till 60.75 procent. Detta är något helt annat än 1915—19. Man kan icke rimligtvis säga, att därför att vi under förra världskriget fingo in mycket pengar på krigskonjunkturskatten skulle det vara lämpligt att även nu använda sig av samma metod, när man samtidigt kan konstatera, att det är en ofantlig skillnad beträffande de andra skatter, som så att säga då lågo i botten och de som nu ligga i botten. Det är ju tydligt, att en sådan skiktsskala, som här är återgiven, automatiskt kommer att verka såsom en merinkomstbeskattning, och när man tar i betraktande den redan uppnådda höjden, är det icke någon mening i att lägga på en särskild krigskonjunkturskatt. Man har dessutom att räkna med icke blott skatterna till staten utan även med kommunalskatten, landstingsskatten och vägskatten, vilka sistnämnda skatter numera gå upp till en högre procent av skattedragarnas inkomster än under det förra världskriget.

Om man nu tar hela det föreliggande skattekomplexet såsom ett helt, fin-

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)
ner man, att ifall man har en jämförelseinkomst av 10,000 kronor, kommer däröver liggande merinkomst att efter denna skiftskala beskattas efter lägst 35.75 procent. Kommer man upp till en jämförelseinkomst på 25,000 kronor, beskattas däröver liggande merinkomst efter lägst 49.45 procent, och kommer man slutligen upp till högsta skiktet av den progressiva skatten med en jämförelseinkomst av 200,000 kronor beskattas däröver liggande merinkomst efter lägst 74.75 procent. Dessa av mig angivna tal äro naturligtvis något avrundade, därför att de beräknats med hänsyn till att kommunalskatten, landstingsskatten och vägskatten tillsammans i genomsnitt motsvara 14 procent av den beskattningsbara inkomsten. Detta tal, 14 procent, är icke för högt, utan det torde, som sagt, väl vara det genomsnittliga procenttalet för hela landet, om man tar bort en del städer, som ha förmånen av en särskild anhopning av skattekrönor, såsom exempelvis Stockholm.

Det är vidare att anmärka, att denna automatiska merinkomstbeskattning, som jag har talat om, icke alls tager hänsyn till den förmögenhetsdel, som ingår i den nuvarande inkomst- och förmögenhetsskatten, och icke heller till den särskilda skatten på förmögenhet. Allt detta kan tänkas ligga i botten och verka i riktning att höja upp den skatt, som vi redan förut ha, utöver de procenttal, som jag här framhållit.

Min uppfattning är således, att det icke är någon klok åtgärd, när man i ett sådant utgångsläge, som jag här redogjort för, lägger på en särskild krigskonjunkturskatt. Man kunde ha nöjt sig med den automatiska merinkomstskatt, som man på detta sätt redan skapat åt sig. Jag har vid lagtida riksdagen detta år flera gånger betonat dels i utskottet och dels här i kammaren, att man med de redan pålagda skatterna betydligt överskridit vad som kan vara sunt och klokt, och att man kommit till en sådan höjd, att man bromsar stegringen av nationalinkomsten. Den måste man efter mitt förmenande vara mycket aktsam om. Huvudsaken är dock icke att stegra statens inkomster till någon viss höjd utan huvudsaken är ju att stegra folkets levnadsstandard till största möjliga höjd. Vad är det för nytta, om man kan stegra statens inkomster kanske med 5 eller 10 miljoner kronor med en skatt, om man samtidigt bromsar stegringen i nationalinkomsten, så att hela folkets levnadsstandard blir 2, 3 å 6 procent lägre än vad den annars kunnat bli. Det är klart, att om man kommer in på den vägen, får man en stegrad arbetslöshet och stegrade sociala utgifter för bekämpandet av arbetslösheten och dess följdverklningar. Man kan komma in i en kapplöpning mellan statsinkomsterna och de sociala utgifterna, där man kan vara tämligen säker på att aldrig hinna ifatt de sociala utgifterna, huru man än stegrar beskattningen. När man kommit i det läget, ökar man endast deficitet.

Vad jag här har sagt gäller i främsta rummet fysiska personer. I fråga om juridiska personer, förnämligast aktiebolag, ligger en jämförelse mellan läget under förra världskriget och läget nu icke precis till på samma sätt som i fråga om de fysiska personerna, men även beträffande de juridiska personerna ha vi genom de skatteförfattningar, som i år ha antagits, betydligt mycket högre beskattning än vi hade under förra världskriget. Vi ha nu en proportionell inkomst- och förmögenhetsskatt på 20 procent, en värnskatt på 10 procent och dessutom skatter av kommunal natur på tillsammans cirka 14 procent. Lägger man tillhoppa detta, kommer man upp till 44 procent. Om man icke har någon krigskonjunkturskatt, skulle bolagen alltså av en eventuell merinkomst få behålla 56 procent. Om ett bolag emellertid delar ut något av dessa 56 procent, kommer vad som delas ut, vare sig det sker i form av utdelning eller i form av löner, att träffas av den automatiska merinkomstskatt, som jag redan har talat om i fråga om fysiska personer. Om å andra sidan

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)

intet av dessa 56 procent delas ut, stanna ju medlen kvar hos bolaget, något som blir till större nytta för dem, som därigenom kunna få arbetstillfällen, än egentligen för bolagsägarna, vilka ju icke kunna komma åt något av denna krigskonjunkturvinst på annat sätt än genom utdelning eller ökad avlöning, och i båda dessa fall inträder som sagt en mycket skarp merinkomstbeskattning.

Om bolaget icke självt kan finna sysselsättning för det kapital, som erhållits genom merinkomsten, blir det insatt i bank och av denna utlånat till något annat företag. Kapitalet kommer alltså i vilketdera fallet som helst att bli underlag för ökad sysselsättning och kommer alltså att bereda arbete åt ett antal personer. Om man däremot genom beskattning drar in dessa medel till statskassan, bliva de icke underlag för någon stadigvarande sysselsättning utan komma åtminstone som regel att utgå i form av engångsunderstöd eller engångsutgifter av en eller annan art.

Det är mycket beklagligt, att man icke inom utskottet och som jag tror icke heller inom riksdagens kamrar har särskilt stor förståelse för dessa synpunkter i fråga om kapitals användning. När det gäller nya företag, som ju böra åstadkommas i en tid, då man behöver en hel del ny produktion för att ersätta importvaror, som vi icke kunna få in, och för att sysselsätta arbetskraft, som icke kan sysselsättas i sina förutvarande sysselsättningar, är det naturligtvis ännu mer uppenbart, att det föreliggande skatteförslaget kommer att få mycket stora skadeverkningar. I fråga om sådana nya företag blir ju så gott som hela vinsten, om det nu kommer fram någon, en merinkomst. Såsom jämförelseinkomst får man egentligen endast upptaga 5 procent på det insatta kapitalet samt en viss arbetsförtjänst för kapitalägaren, om han själv står såsom driftsledare. Om det framkommer någon vinst av större omfattning, kommer staten att draga in i det närmaste 70 procent härav genom krigskonjunkturskatten. Sedan kommer den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten och värnsskatten att taga 30 procent av den återstående merinkomsten och kommunalskatten att taga 14 procent av hela inkomsten. Man kommer sålunda fram till det resultatet, att bortåt 93 procent av den intjänade inkomsten skall gå till det allmänna. Dock erhåller den skattskyldige först ett skattefritt avdrag på 4,000 kronor, vilket belopp dock icke blir undantaget från den vanliga beskattningen, d. v. s. inkomst- och förmögenhetsskatt, värnsskatt och kommunala skatter.

Det är ju ganska klart, att folk, som annars äro företagsvilliga, icke äro hågade att sätta i gång något nytt på sådana villkor. Risken för det kapital, som de själva sätta in, och borgensrisken för det kapital, som de eventuellt måste låna upp, få de ju stå själva, men blir det någon vinst tar staten och kommunen bortåt 93 procent därav. Jag har den uppfattningen, att den allvarligaste olägenheten med hela detta skatteförslag är, att det i allra högsta grad kommer att bromsa sådan ny produktion, som vi i nuvarande läge i mycket hög grad skulle behöva.

I den promemoria, som avgivits av särskild tillkallad sakkunnig, hade satts in en punkt om att man lämpligen skulle kunna göra något slags undantag för nya företag. Finansministern har emellertid icke tagit med något sådant undantag, och utskottet har icke heller fäst något vidare avseende vid vad den sakkunnige därvidlag hade föreslagit. Motiveringen för detta ståndpunkts-tagande dels från finansministern, dels från utskottets sida återfinnes mitt på sid. 10 i utskottsutlåtandet. Det står där: »Detta stadgande har ej upptagits i propositionens författningsförslag, därför att, såsom chefen för finansdepartementet uttalat, det knappast kunde bliva av större praktiskt värde beträffande 1940 års taxering.» Ja, det är klart, att om man skulle tänka sig,

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)

att denna beskattning bara skulle avse den sista tredjedelen av år 1939 och att den sedan skulle försvinna, kan beskattningen icke ha något inflytande på företagsamheten hädanefter, men då skall det också göras klart för företagarvärlden, att någon liknande skatt icke kommer att läggas på eventuella merinkomster under år 1940, under år 1941 o. s. v. Jag undrar, om de, som äro ansvariga för dessa ord, dels finansministern och dels utskottets majoritet, äro hågade att här förklara, att krigskonjunkturbeskattning kommer icke att förekomma utöver vad som i dag kommer att beslutas för de sista fyra månaderna av år 1939. Vill man icke förklara detta, förefaller det tämligen meningslöst att göra ett sådant uttalande, som förekommer i utskottets utlåtande.

Det står vidare: »Utskottet, som saknar anledning att härutinnan intaga en annan ståndpunkt, finner för sin del sannolikt att en bestämmelse, som medger möjlighet till lättnad i krigskonjunkturskatten beträffande företag för mera riskfylld men ur det allmännas synpunkt önskvärd tillverkning, skulle kunna i framtiden vara av visst värde. Utskottet får fördenskull framhålla önskvärdheten av att vid beredning av frågan om krigskonjunkturskatt för påföljande år detta spörsmål ägnas särskild uppmärksamhet.»

Man kan säga, att det är en viss välvillig ton över detta uttalande från utskottets sida. Det är väl meningen, att här skall man slå blå dunster i ögonen på företagarna genom att förespegla dem, att om de nu sätta i gång nya tillverkningar, skola de icke — *kanske* får man väl tillägga — drabbas av beskattning å merinkomst enligt krigskonjunkturskatteförordningen. Det vore väl ändå av större betydelse att ge en direkt utfästelse i ena eller andra riktningen. Det har dock rätt många gånger förut förekommit uttalanden från bevillningsutskottet, vilket ju är moderföretag för det första särskilda utskottet, att nu lägga vi på en ny skatt men den är av rent tillfällig natur och skall tagas bort, så snart det visar sig möjligt. Vi ha på det sättet lagt på den extra inkomst- och förmögenhetsskatten för åtskilliga år sedan, och den stod sedan kvar år från år och blev allt större och större. Sedan införde vi med ungefär liknande tonfall den särskilda skatten på förmögenhet, som också fick stå kvar år efter år och blev större och större. Sedan inarbetades dessa skatter i ett nytt skattesystem, som ingalunda innebar något borttagande av dessa extra skatter utan i stället en ytterligare höjning av dem. Jag tror därför, att företagarna vilja ha ganska klart besked på denna punkt, om det skall bli någon verkan med utskottets uttalande i saken. Det är ju det egendomliga med bevillningsutskottet, att ett kommande års utskott icke egentligen anser sig ha något ansvar för vad ett tidigare bevillningsutskott har sagt. Det förhåller sig nog på samma sätt med riksdagen, som särskilt efter ett nyval icke alls anser sig ha något ansvar för vad en tidigare riksdag har sagt. Jag har därför svårt att förstå, att vilket uttalande man än gör, det nu skulle kunna tillmätas någon vidare betydelse.

Vad jag nu har sagt, herr talman, gäller alltså beskattningens verkan på nya företag. Jag måste säga, att det är synnerligen beklagligt och synnerligen fördärvligt för folkhushållet att införa sådana beskattningsnormer, som det här är fråga om.

I den av mig avgivna motionen har jag även gjort en del anmärkningar mot själva den tekniska konstruktionen av skatten. Om två personer efter den nu föreslagna förordningens bestämmelser båda få en beskattningsbar merinkomst av 20,000 kronor men den ene har 10,000 kronors jämförelseinkomst, medan den andre har, låt oss säga, 40,000 kronor i jämförelseinkomst, så blir den person, som förut haft den lägre inkomsten, mycket hårdare beskattad än den andre. Så är detta förslag konstruerat. Jag har icke hört någon motivering vare sig av finansministern eller under utskottsbehandlingen för var-

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)

för det skall vara just på detta sätt och varför man icke vill ändra på det genom att ge skatten en förnuftigare konstruktion. Den krigskonjunkturskatt, som vi hade under förra kriget, var icke konstruerad på detta oförnuftiga sätt. Den hade, kan man säga, vissa andra skönhetsfel men icke detta mycket väsentliga konstruktionsfel. Den automatiska merinkomstbeskattning, som jag här förut har beskrivit och som ligger i våra hittillsvarande skatteförfattningar, har i fråga om fysiska personer icke alls detta fel. I fråga om våra vanliga skatteförfattningar är det nämligen så, att om en person förut haft en större inkomst än en annan, så får han också betala högre skatt för en lika stor merinkomst som den andra, under det att det i detta fall förhåller sig tvärtom. Man kan väl icke säga annat än att det ligger något orimligt uti, att om man förut haft det dåligt och nu får det bättre, skall beskattningen bli hårdare just därför att man förut haft det dåligt.

Såväl i motionen som i utskottet har jag anmärkt på den progressivitet, som man föreslagit för krigskonjunkturskatten. Nominellt äro stegen i propositionen visserligen 50, 60 och 70 procent, men trappstegen med 50 och 60 procent äro så låga, att dessa procenttal i alla de fall, då det verkligen blir fråga om någon större merinkomst i förhållande till jämförelseinkomsten, bliva nästan helt och hållet satta ur funktion. I praktiken blir det därför en proportionell skatt på 70 procent. Trappstegen ha nämligen icke något att göra med merinkomstens absoluta belopp utan de bero på storleken av jämförelseinkomsten. Om man har haft en liten jämförelseinkomst, kommer huvudparten av merinkomsten att drabbas av 70 procentssatsen.

Detta var de viktigaste tekniska anmärkningar, som jag har framställt mot förslaget. Jag har vidare gjort anmärkning på att man i första paragrafen av lagförslaget har uttalat, att skatten endast skall drabba sådan inkomstökning, som har visst samband med krig eller krigsfara. Det kan tyckas vara en fördel för skattedragarna, att man på detta sätt minskar den räjong, inom vilken skatten skall verka, men om man undersöker olika fall, skall man finna, att detta för skattedragarna icke kommer att synas innebära någon rättvisa. Man kan ha gjort försäljningar till olika personer vid ungefär samma tid eller vid olika tider, och den merinkomst, som uppkommit genom försäljningen, blir i vissa fall beskattad men i andra fall icke beskattad. Genom den krigskonjunkturskatt, som man under förra kriget hade under åtskilliga år, fick man naturligtvis erfarenhet av hur sådana bestämmelser verkade. Då vunna erfarenheter sammanfattades bland annat i ett föredrag, som hölls på ett handelskammarmöte år 1918 och som ansågs vara av sådan betydelse, att det togs med i den krigskonjunkturskatteproposition, som framlades år 1919. Föredraget hölls av vice häradshövding Gustav Sandström. Huvudpunkterna i den kritik, som han då framförde, finnas återgivna i den särskilde utredningsmannens promemoria i samband med en viss historik över krigskonjunkturskatten. Där står bland annat: »Dels vore härvid två år en allt för kort jämförelseperiod, dels vore den åt de skattskyldiga lämnade utvägen att visa merinkomstens oberoende av krigskonjunkturen i praktiken knappast framkomlig.»

Man hade alltså som slutresultat av dessa års erfarenheter kommit till att två år vore en för kort jämförelseperiod och att man icke kunnat upprätthålla distinktionen mellan sådan merinkomst som hade med krigskonjunkturen att göra och sådan som icke hade direkt sammanhang med krigskonjunkturen. Men när man nu skall införa en ny krigskonjunkturskatt, hoppar man på precis samma fel som då. Man tar en jämförelseperiod på två år och försöker upprätthålla distinktionen mellan vad som kan antagas hava berott på »av krig eller krigsfara föranledda förhållanden» och sådant som ej berott därav. Detta är propositionens ordalag. Sedan har en viss omformulering gjorts av utskottet, så

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)
att det nu står: »av pågående krig eller dessförinnan rådande krigskonjunktur föranledda förhållanden». Det är naturligtvis en viss skillnad mellan dessa båda olika uttryck, men felet med båda är nog, att det blir ytterligt svårt att på ett sätt som såväl skattedragarna som skattemyndigheterna kunna vara nöjda med skilja isär, vad som skall beskattas och vad som icke skall beskattas enligt denna författning. Jag tycker det är märkvärdigt, att man icke kunnat tillgodogöra sig erfarenheterna från den förra krigskonjunkturskatteperioden.

En annan olägenhet med denna skatt, som jag tryckt på i motionen, är den, att man icke efteråt kan statistiskt påvisa, vad skatten egentligen har givit i netto. Det skall ju göras avdrag på inkomst- och förmögenhetsskatten och avdrag på värnskatten. Dessa avdrag kan man ju bokföra, men man kan aldrig efteråt bena ut, vad som av bortbeskattad merinkomst hos juridiska personer i annat fall skulle kommit att delas ut till delägarna i de företag som utgöra dessa juridiska personer. Man kan således aldrig komma att med full säkerhet säga, att denna skatt gav det eller det året låt oss säga 10 miljoner kronor i netto. Nettot får man aldrig fram.

Jag har i motionen även pekat på att utöver den reaktion hos företagen som jag redan talat om, att de draga sig för att sätta i gång nya företag, kunna de också reagera på ett sådant sätt, att de minska arbetstakten vid företag som redan äro i gång, om nämligen deras arbetstakt för närvarande är så pass hög, att det skulle uppkomma beskattningsbar merinkomst. Det är ju ingen svårighet för ett företag som nu arbetar med tre skift eller två skift att gå ned till ett skift. På det sättet bli de som ha sysselsättning i de andra skiften lediga. Jag skulle till och med anse, att det vore mycket naturligt, om företag reagerade på detta sätt. Det är nämligen det enda sätt på vilket de kunna få sina uppställda produktionskalkyler att hålla i avseende å den däri beräknade vinsten. Man kan ju säga, att det kanske icke är alltigenom skadligt, om vissa företag, som nu arbeta mycket forcerat, på detta sätt minska produktionstakten, ty därmed komma redan ineliggande order att vara längre, och det kan ju hända, att det för dem som arbeta i ett företag är lika fördelaktigt att bli lediga först ett skift och så nästa skift och att återstående därigenom sedan få hålla på så mycket längre, än de annars skulle fått. Hela antalet sammanlagda arbetstillfällen blir ju i båda fallen det som motsvarar de ineliggande ordena. Men det kan också hända, att om man arbetar med den fart som man nu gör, kunde det, i den mån världssituationen ändrar sig, komma in nya order och man kanske kunde ha oavbruten sysselsättning för alla skiften och aldrig behöva skicka bort några arbetslösa från det företaget. Jag har velat påpeka detta som en sak som man bör tänka på och som är ganska allvarlig.

Det har i utskottet resonerats något litet om det förhållandet, att denna författning begränsats till att gälla endast rörelse och därmed sammanhängande inkomster. Det är icke alldeles säkert, att det är så lämpligt att göra den begränsning som här skett, åtminstone om man skall rätta sig efter de folkpsykologiska motiveringarna för beskattningen. Herr Hagberg talade om att det är en allmän uppfattning, att vinst som uppkommer under krigstiden skall hårt beskattas. Då bör man draga sig till minnes, att sådana merförtjänster som uppkomma genom dubbelarbete inom åtskilliga kriskommissioner också väcka ond blod hos sådana som icke ha vare sig dubbelarbete eller enkelarbete och som tycka, att de kunde fått dessa nya arbetstillfällen. Det kanske skulle vara skäl i att beskatta sådana dubbelinkomster. Jag tror också, att det skulle ha gjort ett mycket gott intryck på skattedragarna, om riksdagen velat börja med sig själv. I fjol hade vi ju en urtima riksdag, och det innebar för en del riksdagsmän en merförtjänst. Det kanske skulle vara skäl i att taga 70 procent av denna merförtjänst. Det skulle säkert vara ett

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)

gott exempel för skattedragarna ute i landet och göra, att de med mera jämnmod skulle bära den föreslagna skatten. Nu får man tänka på att de 4,000 kronor, som äro skattefria, skulle i detta fall klara riksdagsmännens merinkomst från ifrågavarande skatt, men det skulle kunna tänkas, att man hade mindre skattefritt avdrag för inkomster av tjänst än för inkomster av rörelse, så att även riksdagsmännen i någon mån finge känna på de skatter som de pålägga andra. Det står ju i grundlagen, att »svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utövas av riksdagen allena», och det var ju meningen, att det icke skulle gå till på det sättet, att riksdagens ledamöter bara lägga skatter på dem som icke sitta i riksdagen, utan att de även skulle lägga dem på sig själva.

Herr talman, jag skall icke uppehålla mig så mycket längre vid dessa reflexioner. Jag har varit tillräckligt utförlig i remissdebatten i fråga om detta ärende och även i den motion som jag här i viss mån har refererat. Det enda jag möjligtvis skulle vilja lägga till är några ord om det netto som man kan få på skatten. Därom har icke nämnts någon egentlig siffra, i varje fall icke av Kungl. Maj:t, och icke heller har utskottet självt beräknat, vad skatten kan komma att ge. Vi minnas, att den var upptagen till ett nominellt belopp av en miljon kronor i den förra statsverkspropositionen. Nu skulle jag vilja tro, att den kommer att ge något mera. Låt oss göra ett överslag och säga, att den kanske ger 17 miljoner brutto, och låt oss säga, att man, sedan man räknat ifrån avdrag på inkomst- och förmögenhetsskatten samt på värnsskatten kommer ned till 7 à 8 miljoner. Ja, då kan man kanske säga, att 7 à 8 miljoner är dock ett belopp och att det kan vara värt att taga det ökade arbete som därav följer för att få in dessa 7 à 8 miljoner till statskassan. Så kanhända en del resonera, men betänker man det stora arbete och den stora irritation som detta kommer att förorsaka skattedragarna och taxeringsmyndigheterna, d. v. s. prövningsnämnderna och skattedomstolarna, så kanske man ändå icke är fullt så säker på att det lönar sig att för dessa 7 à 8 miljoner i netto åstadkomma så mycket oväsen.

Jag har redan sagt, att man icke kommer åt det verkliga nettot. Det är ett rånetto, om jag så får säga, dessa 7 à 8 miljoner kronor. Från det skall ju sedan egentligen dragas, vad som av aktieägarna kommit att betalas i ökad inkomst- och förmögenhetsskatt samt i värnsskatt, ifall de belopp som nu bortbeskattats från de juridiska personerna delvis hade gått ut till aktieägarna. Kanske man på detta sätt kommer ned till ett mera rensat netto på 4—5 miljoner kronor. Men hur blir det sedan med detta netto, om man tänker på att samtidigt, som man inför denna skatt, sänker man nationalinkomsten för 1940 med ett par hundra miljoner under vad den annars skulle kunna bli och för 1941 kanske icke bara med 200 utan med 400 miljoner kronor? Då blir hela denna beskattning en mycket dålig affär för staten, ty från dessa 200 miljoner i ökad nationalinkomst hade naturligtvis kommit en hel del skatt till staten. Jag har gjort ett litet överslag, och jag vill minnas, att jag kom fram till att av denna merinkomst på 200 miljoner kronor hade staten sannolikt fått ett skattebelopp på 12 miljoner kronor och kommunerna en skatt på 10 miljoner kronor. Detta får man också upptaga som avgående poster. Vad blir det då kvar av detta netto på 4—5 miljoner kronor, som vi hade kommit fram till, om man får sådana poster avgående på motsidan?

Ja, herr talman, jag har den uppfattningen, att detta förslag kommer att gå igenom i riksdagen ganska lätt, och det kanske församlingen vill ge mig rätt i. Men jag har samtidigt också den uppfattningen, att de som komma att antaga detta förslag få anledning att ångra det framdeles, om de överhuvud taget äro intresserade för sammanhanget mellan en gärning och dess

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)
följder. Jag förmodar, att det här i kammaren utöver dem som suttit i första särskilda utskottet är ganska få som ha satt sig in i vad förslaget innehåller. Men jag är lika övertygad om att de, fastän de icke satt sig in i förslaget, dock komma att rösta för det, och jag är fullt på det klara med att man röstar så mycket lättare för saken, som man anser att man icke själv kommer att drabbas av den.

Herr talman! På grund av vad jag anfört yrkar jag avslag på propositionen nr 2 både i fråga om den paragraf som nu föreligger och i fråga om författningens övriga paragrafer.

Herr Äqvist: Herr talman! Det förslag till krigskonjunkturskatt, som vi i dag behandla, framträder öppet såsom en ren konfiskation av mervinster, som uppstått på grund av kriget. Detta framgår för det första av den oerhört kraftiga och oerhört höga skatteskalan.

Vid en jämförelse med den krigskonjunkturskatt, som var gällande under föregående världskrig, framstår skatteskalans höjd mycket klart. Ännu i den sista krigskonjunkturskatten under föregående krig hade man för de allra högsta vinsterna icke kommit upp i högre skattesats än 40 %, vilken uppnåddes vid en beskattningsbar merinkomst av minst 2 miljoner kronor. Skatteskalan var då progressiv med början vid 4 % och avslutning med 40 %.

Den skatteskala, som nu föreslås, börjar vid 50 % och går upp till 70 %. Härtill kommer, att den reguljära statsbeskattning, som nu är rådande, är mycket kraftigare än den som rådde under föregående världskrig. Med värnsskatt utgår ju den statliga inkomstskatten för aktiebolag för närvarande med 30 %.

Förutom det fiskaliska syftet anges i det förslag, som framlagts av doktor Kuylenstierna, att det pristryckande syftet även varit motivet. Visserligen säges detta ej av departementschefen, men att han icke varit helt främmande för detta syfte torde vara uppenbart.

Det blir nu närmast aktiebolag och därmed näringslivet som kommer att drabbas av denna skatt. Det är därför av ett visst intresse att kunna bilda sig en uppfattning om hur en sådan extra utgift kan komma att verka på näringslivet och folkförsörjningen.

Enligt uppgifter från Tyskland har den kraftiga industribeskattningen i detta land förorsakat, att företagen i stor utsträckning förnya och modernisera sina maskinuppsättningar samt försälja sina äldre maskiner, även om desamma icke nått en sådan ålder, att de därför behöva betraktas såsom förbrukade.

Ur denna synpunkt kan man alltså förutse, att en viss rationalisering av den svenska industrien kan bli följden av denna beskattning. Detta är givetvis icke något fel. Lättförtjänta vinster inbjuda icke till en sådan rationalisering, som dock är nödvändig för att industrien vid varje tillfälle skall stå på höjden av prestationsförmåga och konkurrenskraft och som framför allt är nödvändig vid en återgång till fredsförhållanden.

Så länge sålunda näringslivet kan sysselsättas i tillräckligt hög grad bör en sådan beskattning, hur betungande den än är, kunna godtagas, men helt annorlunda torde förhållandet bli, därest avsättningssvårigheter uppstå för den svenska industrien. Tyvärr ha ju redan nu påtagliga tendenser visat sig i denna riktning och alldeles speciellt för exportindustrien. Det torde väl också vara ganska klart, att en omläggning och anpassning av exportindustriens marknader måste äga rum inom den närmaste tiden. Det är emellertid alldeles uppenbart, att en kraftig krigskonjunkturbeskattning för denna industri kan draga med sig stora svårigheter, i all synnerhet som omläggningarna

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)

komma så pass kort tid efter det dessa mervinster intjänats. De behövas kanske mer än väl för denna omläggning och för att fylla de förluster, som under innevarande år säkerligen uppstå.

Man kan fråga sig, huruvida införandet av krigskonjunkturbeskattning betyder, att den prisövervakning, som staten har upprättat genom sina organ, har gjort bankrutt och att prisövervakningen sålunda numera icke kommer att ens till namnet upprätthållas. Hade prisövervakningen varit verkligt effektiv, skulle ju några alltför stora krigsvinster ej behövt uppkomma och sålunda någon särskild beskattning ej heller behövt tillgripas. Att den prisövervakning, som verkställdes genom statens försorg, visat ett något egendomligt resultat, utgör kanske kolfrågans behandling det bästa exemplet på. Här har dock staten själv engagerat sig på ett sådant sätt, att man tycker, att en verklig prisövervakning skulle ha kunnat ordnas och också behövt ordnas. Efter att ha anslagit 20 miljoner till prissubvention för att priserna på kol och koks icke skulle bli för höga, är, så vitt jag förstår, staten i färd med att återtaga detta belopp i form av extra avgifter å kol från förbrukarnas sida. Det kan ifrågasättas, om hela detta förfarande är riktigt. Riksdagen har en gång anslagit 20 miljoner, varvid avsikten väl har varit, att desamma skulle få förbrukas för nämnda syfte. Däremot har icke riksdagen uttalat sig för att 20 miljoner skulle återtagas i form av särskilda avgifter från kolförbrukarnas sida. För en sådan avgift borde riksdagen ha tillfrågats. Till denna fråga torde jag få anledning att återkomma vid ett annat tillfälle.

Vidare kan man fråga sig, huruvida denna krigskonjunkturskatt är avsedd att eventuellt ersätta den omsättningsskatt, som från vissa håll med stor skärpa påyrkats. Otvivelaktigt kommer krigskonjunkturskatten att ge statskassan mycket stora belopp, och för min del är jag fullt på det klara med att gäller det att välja mellan en omsättningsskatt och en krigskonjunkturskatt föredrager jag ur landets synpunkt utan vidare den senare. Det hade dock varit lämpligt, om en uppskattning av vad denna krigskonjunkturskatt åtminstone något så när skulle kunna ge hade kunnat presteras. Taxeringsresultaten för 1940 föreligga ju redan, och på ett ungefär borde väl ha kunnat uppskattas, vad skatten skulle komma att ge. Vi få dock icke glömma, att vi för närvarande arbeta med en obalanserad budget med mycket stora underskott, vilket gör, att man i möjligaste mån måste kunna uppskatta inkomstkällornas storlek och i vilken utsträckning de kunna bidra till att fylla underskottet.

I fråga om skatteförslagets olika detaljer förefaller detsamma mig vara i det stora hela väl genomtänkt. Givetvis komma en mängd av problem att uppstå vid den praktiska tillämpningen och det tekniska handhavandet av bestämmelserna. Vissa bestämmelser beteckna avgjorda framsteg och förbättringar gentemot den lagstiftning som rådde vid förra krigstillfället. Det provisoriska påförandet, varigenom ett avräkningsförfarande vid krigets slut möjliggöres, måste betraktas såsom den mest påfallande förbättringen ävensom avdragsrätten för krigskonjunkturskatt före den ordinarie taxeringen till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt — vilket dock närmast är en naturlig följd av de förutsättningar, ur vilka den nu nämnda krigskonjunkturskatten är konstruerad — likaså den hänsyn till det egna i företaget arbetande kapitalet som har tagits.

Vad som däremot måste betraktas såsom en mycket stor nackdel och brist, det är, att kommunala skatter skola utgå även på de belopp som genom krigskonjunkturskatt ha indragits till det allmänna. Om man, såsom departementschefen, utgår från att denna skatt innebär en indragning till det allmänna av mervinster, så bör ju följden därav vara, att man också kräver, att

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)
kommunala skatter icke skola utgå på sådana indragna belopp. Detta är den mest påtagliga nackdelen i förslaget, och det hade varit önskvärt, om denna sak hade kunnat rättas till. Att här hänvisa till tekniska svårigheter torde icke vara alldeles riktigt. Kan man tekniskt ordna ett avdrag för krigskonjunkturskatt vid statsbeskattningen, torde det icke vara omöjligt att även göra detta vid kommunalbeskattningen.

Det kunde givetvis ifrågasättas, om icke en progressiv krisskatt ur taxeringssynpunkt hade varit lämpligare. Den hade varit tekniskt lättare att genomföra för företagen på grundval av redan lämnade deklARATIONER och hade ej givit taxeringsnämnderna så mycket extra arbete, förenat med stora kostnader, som nu blir förhållandet. Därvid hade emellertid icke det syfte nåtts som man har anledning förmoda ligger bakom krigskonjunkturskatten, nämligen att indriva mervinsterna till det allmänna och att söka hålla penningvärdet fast och varupriserna nere. Ett sådant syfte fyller givetvis bättre genom den nu föreslagna krigskonjunkturskatten, ehuru det ingalunda är utslutet, att denna krigskonjunkturskatt kan komma att bli inflatorisk även den. Eftersom den nu föreslagna krigskonjunkturskatten endast skall avse de fyra sista månaderna under 1939, kunna ju dock vissa erfarenheter vinnas i fråga om dess verkningssätt och nödiga justeringar och omläggningar företagas vid den beskattning av liknande slag, som vi eventuellt få motse i framtiden för innevarande år.

Då jag i det stora hela delar den mening som framförts i den reservation som är avgiven av herr Bernhard Nilsson m. fl., ber jag att få yrka bifall till denna reservation. Jag får också yrka bifall till den ändring i motiveringen, som är föreslagen av herr Bernhard Nilsson m. fl.

Herr **Meijer**: Herr talman! I motiveringen för den föreslagna krigskonjunkturskatten har finansministern förklarat, att det är naturligt, att den allmänna uppmärksamheten inriktas på den särskilda skattekraft, som måste anses förbunden med inkomstökningar, vilka framkallas av krigskonjunkturen. Utskottet uttalar på sidan 4 i betänkandet sin anslutning till denna principiella inställning och tillägger: »Det är otvivelaktigt en allmänt rådande uppfattning, att i det system av mycket ingripande direkta och indirekta skatter, som måste uttagas av medborgarna, en särbeskattning av inkomstökningar, vilka förete ett mer eller mindre utpräglat samband med kriget, i nuvarande läge är ofrånkomlig.» På sidan 11 framhåller utskottet vidare: »det nuvarande statsfinansiella läget kräver, att den särskilda skattekraft, varom här är fråga, utnyttjas så effektivt som möjligt.»

Emellertid har såväl finansministern som utskottet omsorgsfullt undvikit att lämna någon som helst upplysning om vari denna särskilda skattekraft består. Gentemot finansministern och utskottet dristar jag mig till att göra det påståendet, att krigskonjunkturvinster icke äro förbundna med någon som helst särskild skattekraft. Jag skall taga ett exempel. En företagare med en genomsnittsinkomst under förkrigsåren av låt oss säga 5,000 kronor kommer under år 1939 tack vare just krigskonjunkturen upp till en inkomst av 50,000 kronor — alltså en tio gånger så stor inkomst som förut. I och med detta kommer han automatiskt att få bära samma skattebörda som andra skattskyldiga med 50,000 kronors inkomst. Vari ligger nu den särskilda skattekraft, som skall föranleda, att företagaren skall påföras en mer än dubbelt så stor sammanlagd skatt som övriga skattskyldiga med 50,000 kronors inkomst? Den omständigheten, att dessa senare kanske sedan ett flertal år tillbaka haft en normal inkomst av 50,000 kronor, kan väl icke i och

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)

för sig leda till antagandet, att de skulle ha mindre skattekraft än den företagare, som kanske en gång i sitt liv är uppe i en sådan inkomst. I stort sett får det väl tvärtom antagas, att denne företagare har mindre skattekraft än övriga skattskyldiga med 50,000 kronors inkomst.

Det anförda torde vara tillräckligt för att fastslå, att någon särskild skattekraft icke förefinnes hos den kategori skattskyldiga, som på grund av konjunkturerna — vare sig det är fråga om krigskonjunktur eller andra konjunkturer — tillfälligtvis kunna uppnå en osedvanligt hög inkomst. Vad man däremot, särskilt under allvarstider sådana som dem vi nu genomleva, bör vara aktsam om är den initiativförmåga och den vilja att taga risker, som i stort sett måste förefinnas hos just de inkomsttagare, vilka krigskonjunkturskatten skulle drabba. Av dem kunna vi i kris- och krigstider när som helst bli mera beroende än av övriga skattskyldiga.

I 109 § taxeringsförordningen föreskrives, att taxeringsnämnderna skola efter bästa förstånd åsätta taxering, så att densamma varder i möjligaste måtto likformig och rättvis. Denna bestämmelse ha statsmakterna ansett vara så betydelsefull, att man föreskrivit, att den vid varje beskattningsnämnds första sammanträde skall uppläsa för nämnden. Är det för mycket begärt, att statsmakterna själva vid stiftandet av skattelagar följa samma föreskrift? Ingen kan väl våga det påståendet, att den föreslagna krigskonjunkturskatten är likformig eller rättvis. Jag har i min verksamhet årligen haft hundratals skattskyldiga att göra med, tillhörande olika kategorier. Därvid har den bestämda uppfattningen bibringats mig, att det icke finns någonting, som en skattskyldig reagerar så kraftigt mot som en orättvis eller icke likformig taxering. Samma reagens uppkommer alldeles säkert inför den föreslagna krigskonjunkturskatten. Den skattskyldige företagaren vet icke, om den intjänade inkomsten är att hänföra till krigskonjunkturvinst eller icke. Han vet överhuvud taget därom icke annat än att om inkomsten blir taxerad som krigskonjunkturvinst, riskerar han under vissa förutsättningar att bli av med så gott som hela sin inkomst.

Jag nämnde i början av mitt anförande, att utskottet gjort sig till tolk för den uppfattningen, att en särbeskattning av inkomstökningar i samband med kriget är ofrånkomlig. Vad menar utskottet med det? Utskottet har väl ingen anledning att i sitt yttrande framhålla en allmänt rådande uppfattning, om den icke delas av utskottet självt. Jag måste alltså antaga, att enligt utskottets mening vårt ekonomiska läge numera är sådant, att vi måste göra bankrutt, om icke krigskonjunkturskatten genomföres. I ett sådant läge skulle det vara intressant att veta, till vilket belopp nettointäkten av krigskonjunkturskatten kommer att uppgå enligt utskottets åsikt. Därom har emellertid icke vare sig utskottet eller finansministern gjort något som helst uttalande, och det torde väl också för närvarande icke finnas någon möjlighet att erhålla upplysning om den saken. Ett veta vi däremot, och det är, att taxeringen, debiteringen och indrivningen av denna skatt kommer att kosta ett flertal miljoner. Om något överskott uppstår, sedan nämnda kostnader guldits, är enligt min mening tvivelaktigt. I vart fall kan detta överskott icke bli större än att motsvarande belopp kunde erhållas genom en obetydlig ökning av debiteringsprocenten på den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten, vilken är en likformig och rättvis beskattning.

Jag kan i detta sammanhang icke underlåta att citera ett avsnitt av en paroll, som just i dagarna utsändes till Sveriges folk i val. Det lyder så: »Bördorna skola pliktroget bäras, men även rättvist fördelas.» Kring denna paroll kan, bör och skall hela vårt svenska folk och framför allt de folkvalda representanterna i riksdagen samlas, för den händelse vi ha en allvarlig önskan

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)
att gemensamt och endräktigt komma igenom de svåra tider, som vi nu genomleva.

Herr talman! Den föreslagna krigskonjunkturskatten har intet att skaffa med rättvisa och likformighet och bör under sådana förhållanden icke av riksdagen godtagas. Jag yrkar på denna grund avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 2 och åberopar därvid vad jag nu framhållit och vad jag under remissdebatten anförde.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag nöjer mig med att ifråga om det principiella ståndpunktstagandet hänvisa herrarna Lundell och Meijer till det yttrande, som i början av debatten hölls av deras partivän herr Hagberg i Malmö. Den meningen ha samtliga deras partivänner anslutit sig till i utskottet, och den är säkert icke så tokig, som den siste ärade talaren försökte göra gällande.

Skulle det nu emellertid förhålla sig på det sättet, att det ligger något i det resonemang, som herrar Meijer och Lundell förde, är det då icke av väsentlig betydelse, att, innan skatten sträcker ut till ett vidare område, man försöker skaffa sig erfarenheter om vem som har rätt? Ha herrarna rätt, och visar detta sig genom de erfarenheter, som framkomma vid den taxering till krigskonjunkturskatt lagd på rörelse, som nu skall äga rum för de sista fyra månaderna 1939, ja, då är ju saken tämligen klar. Då är den vägen inte framkomlig. Det skulle ju också ha mycket stor betydelse, om man skaffade sig erfarenhet av vilka förändringar, som eventuellt böra göras, innan skatten sträcker ut till vidare områden på det sätt herr Lundell berörde. Jag tycker ju inom parentes sagt, att när herr Lundell är så indignerad över denna skatt, borde han icke i samma veva yrka på en undantagsskattelagstiftning för riksdagens ledamöter. Då hade det, herr Lundell, varit lämpligare att eftersträva, för att riksdagens ledamöter skulle få betala krigskonjunkturskatt på sitt arvode för urtima riksdagen i år, att få avdragsgränsen sänkt från 4,000 till 2,000 kronor t. ex. Då hade herr Lundell uppnått sitt syftemål. Skulle det gälla herr Lundells kamrater här i kammaren, borde de ju icke ställas i ett annat läge än andra människor i landet.

En utgångspunkt, som herr Lundell bygger på och som herr Äqvist också berörde, är den, att man icke skall gå denna väg, emedan beskattningsläget är ett helt annat nu än det var under förra världskriget. Det är icke svårt att konstatera, att så är fallet. Men man kommer icke till ett rättvisande resultat genom att bara konstatera detta. Det är oerhört viktigt i det sammanhanget, när man vill konstatera, huru mycket högre skatter vi bära under detta kriget än under förra kriget, att fråga sig, hur mycket högre utgifter, som staten tvingats till genom det nu pågående kriget. Det är nödvändigt att försöka göra klart för sig icke bara hur mycket mer skatter vi ha att bära i dag än under förra världskriget utan även, hur mycket mer det kostar i år än under förra världskriget att upprätthålla neutraliteten för vårt land. Det är det jämförelsematerial som skall fram, för att man skall komma till ett rättvist resultat.

För min del skulle jag i detta sammanhang vilja säga min vän herr Lundell, att jag förstår egentligen icke, hur vi skola bära oss åt, när vi syssla med skattespörsmål, för att han skall bli belåten. Varje skatt som under de senaste tiderna har diskuterats och genomförts i vårt land har uppväckt herr Lundells indignation. Några sympatier för dem har han aldrig visat. När det gällde värnskatten, skulle den sänkas avsevärt, när det gällde skatteprocents höjning från 120 till 150 för fysiska och från 130 till 200 för juridiska personer, yrkade herr Lundell avslag på detta, och i dag yrkar herr Lundell

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)
avslag på krigskonjunkturskatten. Jag är alldeles övertygad om att om herr Lundell hade fått rätt vid alla de tillfällen, när vi tvistat om skatter, skulle statskassan i detta nu haft en minskad inkomst av, låt mig säga *minst 150 miljoner kronor*. Varifrån vi skulle tagit dem har herr Lundell icke ansett nödigt att klargöra för oss.

Det är givet, att när man tar upp en beskattning sådan som denna möter det massor av svårigheter. Man har vid utarbetandet av detta förslag sökt tillgodogöra sig alla erfarenheter från det förra världskriget, man har försökt att komma ifrån de svårigheter, för att icke säga de misstag och orättvisor, som vid det tillfället förekommo. Man har med ett ord sagt ansträngt sig för att avlägsna allt som skulle möjliggöra, att det bleve på fiktiva och icke på verkliga merinkomster, som denna skatt skulle komma att utgå. Det innebär väl ändå, mina herrar — och jag säger detta särskilt till herr Meijer i Göteborg — en strävan från såväl Kungl. Maj:ts som utskottets sida att så långt det står i mänsklig förmåga söka avlägsna orättvisor och komma till ett så gott och rättvist resultat som möjligt.

Nu har man här bl. a. reservationsvis yrkat en ändring i motiveringen beträffande det stycke, som avser genomförandet av en avräkning efter krigets slut mellan inkomstökningar och inkomstminskningar under hela krigskonjunkturperioden. Reservanterna och utskottet skilja sig därvidlag från varandra så till vida, att reservanterna anse, att man redan i detta ögonblick skall binda sig principiellt för att det skall förfaras på det och det sättet vid en avräkning efter krigets slut, under det att utskottsmajoriteten anser, att man icke bör binda sig i detta avseende. Utskottet har uttalat, att hela denna fråga är av stor betydelse, och att den därför bör göras till föremål för närmare övervägande, men att man för närvarande icke är beredd att intaga en bestämd ståndpunkt till spörsmålet.

Samma är förhållandet när det gäller frågan om hämmandet av nyskapande produktion. Om herr Lundell hade läst utskottets uttalande på sid. 10 i dess föreliggande utlåtande så som vanliga människor pläga läsa, borde det icke varit svårt att fatta, att här avses faktiskt, att när man går till en utsträckning av denna skatteform ett nytt år, då det sålunda icke längre gäller produktionen under de fyra sista månaderna av år 1939, utan vid en tidpunkt, då en nyskapande produktion av betydelse för samhället kan ha satt i gång, så bör enligt utskottets mening vid beredningen av frågan detta spörsmål ägnas särskild uppmärksamhet. Detta måste väl ändå innebära, att man icke kommer förbi denna fråga, att man måste syssla med den, och att det måste ges besked på denna punkt från Kungl. Maj:ts sida, när vi gå till en utsträckning av krigskonjunkturskatten att gälla även för ett kommande år.

Låt mig sedan säga ett par ord om skatteskalen och skatteprocenten. Under mina 21 riksdagsår har jag aldrig någon gång varit med om att behandla skattefrågor, utan att mer än en kammarledamot klagat över att skatteprocenten varit för hög eller att skatten har utgått på ett sätt som verkat pressande. Det möter man alltid. Ibland är det den ena, ibland den andra meningsriktningen som har denna inställning. Vi skola emellertid komma ihåg, att vad här gäller är en skatt lagd på en *merinkomst*, som är intjänad i ett läge, när den stora mängden av människor i vårt land ser sina inkomster minskade. Och det gäller till yttermera visso företagares och rörelseidkares merinkomst, åstadkommen i ett läge, när hundratusental av svenska medborgare i neutralitetsvakten få bringa offer, som äro av mycket, mycket stor omfattning. Det är detta som är utgångspunkten, och det är detta man skall komma ihåg, när det är tal om de starkt stigande skalorna. Sedan kan ju herr Lundell lära ut åt industridkarna, huru de skola undvika denna skatt genom att draga in ett skift av verksamheten, och

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)

hur de skola uppträda som »goda» medborgare i detta sammanhang. Jag hoppas och tror dock bättre om våra rörelseidkare än vad som framgår av herr Lundells resonemang i detta avseende.

Sedan skulle jag också vilja fråga: om vi nu gå ned med skatteprocenten, vad är det då som skall ersätta den reducering i statsinkomsterna, som på detta sätt uppstår? Ja, det har ju talats mycket, såväl vid den lagtima som vid den urtima riksdagens behandling av detta spörsmål, om den omsättningsskatt, som är under utarbetande och som skall föreläggas oss. Jag har tillåtit mig att redan vid den lagtima riksdagen i år säga, att jag icke är övertygad om att näringslivet kommer att få så särskilt stor glädje av den omsättningsskatt, som man här talar om ifrån olika håll och som skall ersätta praktiskt taget nästan allting. Jag har den bestämda meningen, herr talman, att omsättningsskatten är väsentligt farligare för vårt näringsliv än de höga skatteskalor, som föreslås i det här föreliggande skatteförslaget. Herr Lundell har här i dag talat om att det skall bli intressant en gång för dem, som genomfört krigskonjunkturskatten, att summera ihop och se vilka skadeverkningar som ha inträffat med anledning därav. Vi skola göra ett litet experiment till. När vi ha fått omsättningsskatten genomförd, så skola vi följa den på samma sätt och summera ihop vad den kommer att få för verkningar på vårt näringsliv. Jag har kanske icke så goda förbindelser med näringslivet som herr Lundell, men jag skall tillåta mig spå — och det skall bli intressant att se, vem av oss som får rätt — att den dag när vi kunna gå till en avveckling av de ekonomiska bördor, som nu läggas på det svenska folket, vårt näringsliv torde komma att säga: låt oss först avskaffa omsättningsskatten, innan vi avskaffa krigskonjunkturskatten. Jag tror, att verkningarna av denna omsättningsskatt, som önskas från så många håll, komma att bli av den karaktär, att när man i samband med krigskonjunkturskatten talar om skadeverkningar för näringslivet, så bli dessa minimala i jämförelse med de skadeverkningar, som omsättningsskatten kommer att medföra för näringslivet.

Man kan, herr talman, vid all skattelagstiftning draga upp det ena exemplet efter det andra på hur skatten kommer att verka i det och det fallet. Det kommer alltid att finnas gränssfall. De komma att finnas även i detta sammanhang, men det är ju icke värre i förevarande fall än i andra att försöka komma till rätta även med dessa gränssfall. Vi skapa oss nu en erfarenhet. När vi fått denna, ha vi fått ett material, på vilket vi kunna bygga vidare. Det är ur dessa synpunkter, herr talman, som jag hemställer om bifall till första särskilda utskottets förslag i dess helhet.

Fru Rönn-Christiansson: Herr talman! Vi leva ju i en tid, som präglas av krigsoro, och vi ha hört sådana allmänna talesätt som att »tiden kräver offer», och att vi skola »bära varandras bördor». Det är emellertid ett faktum, att de fattiga ha att bära de tyngsta bördorna, och de stora arbetande massorna skrämmer man med kriget till att offra, även om de icke ha förmåga att offra. Jag vill exempelvis erinra om den värnsskatt, som beslöts under årets lagtima riksdag, varvid den föregående talaren framhöll, att de fattiga, som under vanliga förhållanden icke betala någon skatt, när de skola lämna sin femma till värnsskatten göra det med glädje. Och det är klart, att om man ställer frågan så: »Vill ni offra fem kronor för att slippa kriget?» så offrar man naturligtvis femman, fastän denna frågeställning är grundfalsk.

Så har man förfarit med de indirekta skatter, som drabbat det stora flertalet. Men vi måste även ställa frågan så: har någon eller några tjänat just på denna krigsoro som råder? Jag vill då såsom exempel anföra en konfektionsfabrik i Borås, som har beställningar för militärskrädderi. Där sitta 35

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)
flickor vid löpande band och sy 900 militärskjortor per dag. De komma upp i en arbetsinkomst av högst 40 kronor i veckan. Dessa få bara se avigsidorna av de krigstider vi genomleva, medan företagarna-bolagsägarna givetvis genom stora beställningar tjäna just på kriget. Man kanske invänder, att den proposition vi här behandla avser att beskatta just dessa, som berika sig på kriget. Men reellt sett är detta icke fallet, ty propositionen är så kautschukbetonad, att där finnas betingelser för att icke komma åt, i den utsträckning man borde, att beskatta dem, som berika sig på kriget. Detta gäller exempelvis den provisoriska beskattningen enligt § 10.

Dessutom måste skattesatserna anses vara alltför låga. Den föregående ärade talaren var även inne på denna fråga, och vad gäller dessa skattesatser, han rörde sig med, skulle jag vilja understryka hans motivering. Men denna motiveering borde i sin konsekvens leda till någonting annat än vad han kom till, den måste leda till ett yrkande om bifall till vad jag i min motion har föreslagit.

Vidare ha vi handeln med värdepapper. Det vänligaste jag kan säga om utskottet i detta sammanhang är väl, att det varit så stor brådska vid behandlingen av frågan, att man med anledning därav motiverat ett avstyrkande av förslaget i min motion med att dylik handel enligt propositionen är inbegripen under beskattningen. Jag har fattat frågan om värdepapperens taxering på följande sätt. I propositionen anges, att värdepapper i beskattningshänseende betraktas såsom lös egendom, vilken man återfinner i lagförslagets 2 §, under punkt c). Det vill alltså säga, att icke yrkesmässig handel med värdepapper skall beskattas medan den yrkesmässiga kommer undan denna beskattning. Men det är väl just den sistnämnda som bör beskattas. Man kan icke säga, att den yrkesmässiga handeln med värdepapper träffas av punkt a) i 2 § »inkomst av rörelse», ty om så vore att punkt a) innefattar all rörelse, så skulle även »inkomst av annan fastighet» falla under förordningen och således beskattas för merinkomst. Ty även fastighetsmäklares verksamhet måste betraktas som rörelse. Men inkomst »av annan fastighet» är enligt vad departementschefen uttryckligen säger på sid. 49 i propositionen icke nu beskattningsbar enligt förordningen.

Motionens syfte har varit att visa upp falskheten när det gäller att beskatta olika kategorier i samhället. Men just denna krigsoro och det vi ha hängande över oss — att vi kunna dragas in i det förfärliga — det medför å ena sidan för stora breda folklager nöd och försakelse och umbäranden, medan samma oro för en del medför överflöd och lyx. Det är dessa stora bristfälligheter, som jag genom motionen försökt framhålla. Detta är alltså motionens huvudsyfte. Mina yrkanden kommer jag, herr talman, att senare precisera.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag skall icke upptaga kammarens tid med några längre uttalanden. Jag kan vara tillfredsställd med utskottets förslag, även med de jämkningar i den kungl. propositionen, som där äro företagna. Jag vill emellertid till en början erinra om att hela denna skatteform är förbunden med så stora svårigheter, att det är naturligt, att delade meningar kunna uppstå. Det är också naturligt, att det dragit mycket lång tid, innan något förslag till en sådan beskattning över huvud kunnat föreläggas riksdagen. Arbetet med skatteförslaget började ju ganska långt före krigsutbrottet, och ända in i det sista har man arbetat under stark press för att över huvud få fram förslaget.

De förändringar som utskottet företagit äro sådana jämkningar, som helt ligga i linje med vad avsikten har varit. Den väsentligaste är naturligtvis den, som innefattar omformulering av uttrycket krigsfara. Det har givetvis aldrig varit meningen att man med krigsfara skulle syfta på all krigsfara som funnits, låt mig säga under de sista tio åren eller vilken tid man vill gripa till, utan

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)

avsikten har varit att utöver vad som framkallades av »krig», varmed man menade det nu pågående, som började den 1 september 1939, velat innefatta sådana vinster, som ha sin rot i den närmast föregående tiden, låt mig kalla den krigskonjunktur, eftersom krigskonjunktur och krigsriskkonjunktur äro mycket svåra att hålla isär. En sådan omformulering ligger alltså helt i linje med vad som avses i propositionen, varför jag icke har någon svårighet att acceptera den. Även övriga smärre jämkningar utgöra väsentligen förtydliganden, och jag har därför ingenting att tillägga. Den enda punkt, där jag kanske nu bör yttra mig, är frågan om skatteskalorna, därför att den är föremål för delade meningar.

Beträffande skatteskalorna är det två olika ting, som behöva belysas: dels frågan om själva skatteskalans konstruktion och dels frågan om dess höjd. Jag kan uttala verklig tillfredsställelse med att skatteskalans konstruktion har godtagits av utskottet, därför att därmed har man i grund och botten godtagit en nyhet. Denna progressivitet, som visserligen icke har många steg, anknyter nämligen icke till inkomstens storlek utan till merinkomstens storlek i förhållande till tidigare inkomst. Den är i grund och botten förorsakad av hela den synpunkt, som ligger bakom förslaget till beskattning av krigsvinster. Om herr Äqvist säger, att detta icke längre är en beskattning utan helt enkelt en konfiskation, så har han nog träffat kärnan i saken. Avsikten är nämligen, att vinst, som man anser icke borde ha uppkommit, skulle indragas till det allmänna. När jag säger »som icke borde ha uppkommit», syftar jag till att alla varit överens om att vi med olika medel skulle försöka förekomma en prisstegring, som går utöver den stegring, som är betingad av produktionskostnadernas ökning. Vi ha för att vinna detta tillsatt en priskontrollnämnd och på olika vägar sökt åstadkomma hinder för att företagare skulle kunna taga ut priser, som vore oberättigade spekulationsvinster. Ingen vågar väl påstå, att denna priskontroll på alla punkter har lyckats. Och i den mån som priskontrollen icke har lyckats har det uppstått vinster, som icke varit avsedda och som äro beroende på en hela landet drabbande olycka. Avsikten var, att dessa vinster skulle indragas till det allmänna.

Jag vet, och herr Äqvist känner kanske till det mycket bättre än jag, att det finns ett annat slags vinster, som kunna sägas hänga samman med den goda konjunktur, som tager sig uttryck i att företag bli mera sysselsatta, vilket i den förberedande diskussionen kallats för omsättningsvinst. När ett företag, som har gått för halv eller tre fjärdedels maskin och därför haft onormalt stora fasta kostnader, senare kunnat utnyttja sin kapacitet mera fullständigt, så sjunka dessa fasta kostnader, och avkastningen stiger. Nu är detta i och för sig icke någonting som är mindre önskvärt, utan det är ju tvärtom önskvärt, att alla företag gå med full kapacitet. Men man önskar då icke, att detta skall taga sig uttryck i stigande procentuell vinst för företagen, utan man önskar att detta ökade utnyttjande, som måste leda till lägre produktionskostnader, tar sig uttryck i lägre priser. Men i och med att detta ökade utnyttjande åstadkommer en högre vinst, är det skäligt, att denna dras in till det allmänna.

Från denna utgångspunkt kan någon säga: men då borde man egentligen gå på den linje, som anges i bl. a. fru Rönn-Christianssons motion, och draga in 100 % av vinstökningen, vilket ju också överensstämmer med vad som beslutats i England. Först och främst måste man då göra avdrag härför vid den övriga inkomstbeskattningen, ty beskattar man en del av inkomsten upp till 100 procent, är det klart, att denna inkomst sedan icke ytterligare kan beskattas, ty där finns ju ingenting mer att ta. Med en sådan konstruktion av skatten är det nödvändigt att hela den indragna delen av inkomsten får dragas

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)

av från inkomsten, när den vanliga skatten skall beräknas. Nu har det icke tekniskt varit möjligt att komma undan kommunalbeskattningen av dessa krigsvinster. Kommunalt kommer sålunda även den indragna delen av vinsten att beskattas, vilket gör att man till dessa skatteprocentsatser som jag nämnt, 50, 60, 70 procent, måste lägga ytterligare 10 procent utgörande kommunalbeskattningen. Vidare kan man icke dölja för sig, att hela beräkningen av vad som är mervinst, oförtjänt mervinst, framkallad av krigskonjunkturen, är behäftad med så stora svårigheter, att det finns anledning att skaffa sig en säkerhetsmarginal, och det är den säkerhetsmarginalen, som ligger i de lägre procenttalen.

Då kommer man till frågan vad progressiviteten spelar för roll. Ja, det resonemang, som ligger bakom förslaget — jag förmodar att resonemanget accepterats av utskottet — har varit följande. När merinkomsten är relativt liten, är det naturligtvis endast med en viss tvekan man kan säga, att merinkomsten verkligen är framkallad av krigskonjunkturen. Om ett företag till exempel föregående år haft en inkomst av 100,000 kronor och detta år får en inkomst av 120,000 kronor, kan man icke utan vidare, även om man har gjort alla dessa bestämmelser, säga, att denna inkomstskillnad på 20 procent är så betydande, att man kan vara fullständigt säker på att dessa 20 procent verkligen utgöra krigsvinst. Om däremot merinkomsten icke är 20 procent utan 50 procent, så säger sig var och en, att det finnes ingen anledning antaga, att detta företag eller denne enskilde genom sin särskilda duglighet eller tack vare särskilda åtgärder på ett år skall ha kunnat höja företagets inkomst med 50 procent. Där så kunnat ske, måste det ha berott på omständigheter, över vilka vederbörande icke kunnat ha makt. Inkomsten är helt enkelt en oförtjänt vinst, som kommit honom till del på grund av omständigheterna. Kommer han upp till 50 å 100 procent ökning av inkomsten, är det således tämligen klart, att man kan säga, att dylik merinkomst icke tillkommit tack vare den enskildes duglighet eller tack vare särskilda insatser. Då kan man med större skäl än vid merinkomster under 20 procent gå hårdare fram utan att riskera att taga ut mera än som kan vara avsett. Så har motiveringen varit för denna skatteskala 50, 60, 70 procent.

I detta sammanhang vill jag bemöta en invändning mot skatteskalan, som gjorts i denna kammare och även i första kammaren. Man har nämligen sagt, att det under en kristid, sådan som den nuvarande, är önskvärt att få i gång en ny produktion, även om den kan te sig riskabel. För att så skall kunna ske, måste det finnas utsikter till verkligt betydande vinster för vederbörande. Den enskilde, säger man, kommer att avhålla sig från att starta sådan ny produktion, om han vet att en eventuellt stor spekulationsvinst kommer att dragas in. Han vill icke, med hänsyn till förefintliga risker, sätta i gång med ny produktion. Det argumentet saknar icke vikt. Det är uppenbart. Men man kan icke råda bot härför bara genom ändring i skatteskalan. Låt oss tänka oss en person, som funderar på att starta en ny produktion. Om det blir en krigskonjunkturskatt på 50, 60, 70 procent, så att skatten sammanlagt kanske kommer att gå upp till 75 respektive 85 procent eller mera, säger han: ja, då låter jag bli. Men även om man skulle sänka skalan med 10 procent, som man föreslår i högerreservationen, varigenom skatten skulle gå ned till 65 eller 75 procent, tror jag icke, att det skulle medföra att företagaren skulle bli så mycket mera livad för spekulationen. Vill man göra någonting på den punkten, måste man gå andra vägar och på ett mera radikalt sätt befria vederbörande från pålagorna eller stödja honom på annat sätt. Jag tror icke, att vad reservanterna här komma med är lämpligt att anföra, när det gäller så pass små skillnader i skatteskalan, som det här är fråga om.

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)

I fråga om dessa skatteskalor kan man, det vill jag gärna erkänna, ha delade meningar, när det gäller den fortsatta beskattningen. Det skulle icke förvåna mig, om man till ett kommande år tar upp frågan om skatteskalans konstruktion, därför att man anser, att det möjligen är riktigare med en enhetlig skala. Jag tror för min del att de övervägande skälen tala för det förslag, som framlagts i propositionen och av utskottet. Men jag förstår dem som ha en annan mening. Däremot kan jag icke ansluta mig till dem som säga, att man borde göra denna skatt progressiv med hänsyn till merinkomstens absoluta storlek. Jag tror nämligen icke, att det stämmer med den tankegång, som ligger bakom, nämligen att oförtjänta vinster — om man är säker på att de äro oförtjänta — skola indragas även om de äro mindre. Det kan icke vara någon mening med att säga att ett bolag, som har 100,000 kronor i överskott, skall behandlas lindrigare än ett bolag, som har 1 miljon kronor i överskott. Här är det icke fråga om samma slags skatt som för de enskilda. Det skulle kunna tänkas, att det stora företaget har enskilda aktieägare, som äro mindre väl ställda än aktieägarna i det mindre företaget. Detta stämmer ju med att vi ha övergivit den progressiva beskattningen av bolagen och övergått till proportionell beskattning. Däremot när det gäller enskilda har man svårt att föreställa sig, att skattekraften icke skulle stiga i samma mån som inkomsterna stiga. I den mån det här verkligen gäller mindre inkomster, har man tillgodosett dessa synpunkter genom bottenavdraget på 4,000 kronor. Det är uppenbart att hela den överväldigande massan av mindre företag inom handel och jordbruk, som det kan bli tal om här, helt enkelt komma att falla helt utanför krigskonjunkturbeskattningen på grund av det stora bottenavdraget. När man kommer till alla övriga, är jag emellertid fortfarande av den meningen, att personer, som t. ex. ha 10,000 kronor, och personer, som ha 20,000 kronor i merinkomst, böra ställas ungefär lika.

Det har talats mycket om att det i nuvarande statsfinansiella läge är nödvändigt att gripa till alla möjliga skatteällor, och att det därför också är mycket befogat att skapa en sådan här krigskonjunkturskatt. Jag vill icke förneka det argumentet, men jag vill varna för föreställningen, att man på denna väg skulle kunna få in mycket betydande belopp. Frågan är vad man menar med betydande. Ingen kan beräkna hur mycket en sådan här skatt skall ge. Det har i grund och botten icke varit de statsfinansiella synpunkterna som framförallt varit bestämmande, när det varit fråga om skatteskalans höjd. Varken skatteskalans 40, 50, 60 procent eller skatteskalans 50, 60, 70 procent är sådan, att den skulle komma att medföra skatt av den storleksordningen, att den skulle komma att utöva något större inflytande på det statsfinansiella läget. Det är här i stället fråga om, vad man kallar den allmänna rättsuppfattningen. Vi veta att vi befinna oss i ett läge, där den stora massan av människor måste finna sig i en sänkt levnadsstandard, där det på allvar resoneras om, att man skall söka hindra alla penninginkomster från att stiga, och där man säger, att det är nödvändigt för förebyggandet av inflation att se till att ingen löntagare och ingen jordbrukare heller får ett öre mera i inkomst, då man eljest skulle åstadkomma en skadlig prisstegring. Jag tror visserligen inte, att man kan slå in på så radikala och rigorösa linjer. Men vi äro ändå ense om, att den stora mängden av människorna icke kommer att få sitt läge förbättrat utan försämrat. Utan att inkomsterna stigit väsentligt har det tillkommit nya pålagor, och dessa komma säkerligen i fortsättningen att öka. Under sådana förhållanden finnes det ingen anledning att vara särskilt mild mot den grupp av inkomster, som hänger samman med att samhället inte kunnat ordna sitt ekonomiska liv på lämpligt

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)

sätt. Jag tror, att det vore oklokt, om vi i det fallet visade någon särskild mjukhet, då man samtidigt alldeles ofrånkomligt måste visa hårdhet på andra håll. Jag tror, att de starkaste skälen tala för att man icke ens bör göra den lilla gesten mot dem, som erhålla krigsvinster, som skulle bli följden om man följde reservanternas förslag.

Jag hoppas alltjämt på att kammaren följer utskottsmajoriteten.

Herr Lundell: Herr talman! Utöver vad jag sade i mitt förra anförande skulle jag vilja säga några ord om det, som sades av min ärade kammarkamrat herr Olsson i Gävle. Han ville, att jag och min partikamrat herr Hagberg i Malmö skulle diskutera våra åsikter till att börja med sinsemellan. Nu tror jag, att herr Olsson i Gävle tar miste på den ståndpunkt, som ligger bakom herr Nordensons och herr Hagbergs i Malmö motion ävensom den därpå följande reservationen. Det förslag, som de kommit med, måste anses såsom ett kompromissförslag och giver icke uttryck för de åsikter, som de själva skulle framfört, om de haft fria händer att komma med vad de ansågo vara lämpligt. Åtminstone kan jag icke se saken på annat sätt. Herr Olsson i Gävle vet nog, att den motion, som framförts, upptog en sänkning av skatteskalans olika trappsteg med 20 procent. Men man fick icke något medhåll i utskottet, och då begärde reservanterna en sänkning med blott 10 procent. Tror herr Olsson i Gävle, att detta skett därför att de kommit till insikt om att en sänkning med 10 procent skulle vara lämpligare än en sänkning med 20 procent, som de tidigare begärt? Om vi göra det tankeexperimentet, att herr Hagberg själv i egenskap av finansminister skulle lägga fram en proposition rörande krigskonjunkturskatt, skulle, tror jag, det förslaget icke se ut, vare sig som den motion, som han här väckt, eller än mindre som den reservation, som han biträtt. Denna reservation är ganska tydligt ett försök till en kompromiss, om vilken jag med min litet större kännedom om utskottet och kammaren redan från början kan säga att den är fruktlös, därför att den majoritet, som finnes i det särskilda utskottet och i kammaren icke tar någon hänsyn till ekonomiska synpunkter.

Efter detta sade herr Olsson i Gävle, att visar det sig att skatten får dåliga följder, går det kanske att ändra på den i framtiden; allt detta är ett försök. Nu är det så, att följderna av ett återhållande av företagsamheten kan man aldrig efteråt spåra. Man kan icke veta hur pass många arbetslöshetsdagar, som eventuellt blir följden av en sådan här skatteform. Om man finner att arbetslösheten stiger, kan man icke komma och säga, att så och så mycket hänför sig till den skatteform, som vi nu genomföra, och resten beror på andra orsaker. Då är olyckan redan skedd, men då kan man icke finna det direkta orsakssammanhanget. — Det där ställandet i utsikt, att skatten skall kunna ändras i fortsättningen, är endast fortsättningen på den löftespolitik, som brukar förekomma från utskottets sida för att uppmjuka den allmänna opinionen och som man sedan utan samvetsbetänkligheter går ifrån. För övrigt är det ju inte samma riksdag det ena året efter det andra.

Herr Olsson i Gävle ansåg, att det var litet opassande av mig att begära en undantagslagstiftning för riksdagens ledamöter, vilket, menade han, skulle bli fallet om riksdagsmännen skulle krigskonjunkturbeskattas för den dubbla riksdagsinkomsten. Detta mitt yttrande fälldes dock icke så där utan sammanhang. Jag sade, att om man nu skall ha krigskonjunkturskatt på rörelse, kunde det kanske i det sammanhanget vara lämpligt och rättvist, att en sådan skatt även träffade merinkomst av tjänst. Jag talade om, att det väckt

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)
ond blod att somliga människor hade dubbla inkomster i en mängd kriskommissioner. Det var i det sammanhanget jag framkastade möjligheten, att även riksdagsmännens dubbla inkomster lämpligen kunde beskattas. Men jag har för ingen del tänkt att dylik inkomst skulle vara det enda slags inkomst av tjänst, som i det sammanhanget skulle beskattas. Jag tror, att herr Olsson bör giva mig rätt i, att jag icke var så illasinnad mot mina kammarkamrater.

Jag har nu yrkat, att man icke skall gå den här föreslagna vägen, därför att vi nu ha ett annat beskattningsläge, en annan bakgrund till den skatt, som här ytterligare skall påläggas. Jag har försökt motivera detta och visat upp hur stor skillnad det i själva verket är på det allmänna beskattningsläget under förra kriget och nu. Gentemot detta säger herr Olsson i Gävle, att vi få också tänka på att vi nu ha högre utgifter än vi hade då. Men det är väl icke så säkert, att hjälpmidlet mot dessa högre utgifter är att höja skatten, ty då åstadkommes kanske ökad arbetslöshet, varigenom statens utgifter ökas ytterligare. Då komma vi till den kapplöpning, som jag talade om i mitt första anförande. Det är icke säkert, att detta är en lämplig utväg. Kanske vore det lämpligare att sänka skatten för att få mera folk sysselsatta i produktionen och därmed få ett större skatteunderlag. Det är icke säkert, att man därmed skulle sänka skatternas totalbelopp. Man kanske i stället får ökat skatteunderlag, på vilket en lägre skattesats skulle komma att giva samma belopp.

Herr Olsson i Gävle tyckte, att jag ständigt är otillfredsställd i fråga om skatterna. Ja, jag får ju säga, att det är jag också. Så länge jag suttit i riksdagen, har jag endast hört talas om skattehöjningar, och har det varit någon skattesänkning, har den åtminstone för tillfället fallit mig ur minnet. Jag tror inte att många kammarkamrater, om de varit med de sista 8 åren, kunna erinra sig att de varit med om någon sänkning av skattesatserna.

Herr Olsson i Gävle sade vidare, att om jag fått min vilja fram de gånger tidigare, då jag bekämpat skattehöjningar, hade vi kanske nu haft 150 miljoner kronor mindre i statsinkomst om året. Det är icke så alldeles säkert, ty det kan hända, att vi då haft ett så mycket större skatteunderlag, att de lägre skattesatserna skulle givit både dessa 150 miljoner kronor och kanske betydligt mera. Det är en sak om vilken vi ingenting kunna veta. Man kan icke bevisa någonting bestämt härutinnan, varken herr Olsson i Gävle eller jag. Men vi kunna tänka och tro, och jag förmodar att även herr Olsson i Gävle kan gå med på att den möjligheten dock finns, att man genom en annan skattepolitik skulle kunna få fram ett större skatteunderlag.

Sedan berörde herr Olsson i Gävle de mera »känslöbetonade» sidorna. Det gällde att beskatta sådana vinster, som uppkommit under en tid, då kanske de allra flesta i samhället fått sin levnadsstandard sänkt. Det är ju klart, att sådana känslösynpunkter betyda mycket vid ett sådant avgörande, som det nu gäller, men man får dock icke låta känslösynpunkterna så taga överhanden, att man, då man lägger på en kraftig och plötsligt beslutad skatt, försämrar läget för dem, som redan ha det svårt. Följden skulle nämligen kunna bliva, att de som nu fått sin levnadsstandard sänkt dessutom framdeles drabbades av arbetslöshet och därigenom komme i en ännu olyckligare situation än förut.

Om vad finansministern här anförde skall jag icke säga mycket. De synpunkter, som jag särskilt velat understryka, då det gällt detta skatteförslag, gick finansministern förbi eller tillmätte dem en helt annan betydelse än jag gör. Han betonade de känslomässiga synpunkterna: man borde helst helt och hållet indraga de vinster, som uppkommit under nuvarande förhållanden.

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)

Detta kan ju rent känslomässigt sett förefalla riktigt, men det är därför icke säkert, att det är förståndigt att göra det. Det kan ju hända, att vinster uppkommit genom en omsättningsökning, som icke uppvägs av en motsvarande prissänkning. Finansministern menar, att om företagarna burit sig så litet samhällssolidariskt åt, att de berett sig dylika vinster, så borde dessa vinster dragas in till statskassan. Det är icke säkert, att de därför bära sig bättre åt ett följande år. Det kan hända, att de i stället för att sänka priserna bromsa produktionen eller försäljningen och på det sättet få bort mervinsten. Det är icke alls säkert, att den undervisningsmetod, som finansministern här skulle vilja tillämpa, leder till åsyftat resultat. Det är nästan sannolikare, att den leder till motsatt resultat. Herr finansministern medgav i fråga om den punkt i detta skatteförslag, som jag anser vara den allvarligaste, att en uppbromsning av ny företagsamhet är en sak att beakta.

Om man i likhet med mig anser, att förslaget antagande kommer att medföra ett bromsande av företagsamheten, måste man medgiva, att det är sannolikt, att följden därav blir en ökning av antalet arbetslöshetsdagar i landet, som under andra förhållanden ej skulle behövt uppstå. Det kan ifrågasättas, om detta kompenseras av de 5 å 6 miljoner kronor netto, som kunna beräknas inflyta till statskassan genom krigskonjunkturskatten. Minskningen i nationalinkomsten torde bli betydlig och medföra med större belopp minskade skatteintäkter. Jag har på dessa punkter en helt annan uppfattning än finansministern. Jag anser, att det viktigaste är den totala nationalinkomstens ökande och att få den så hög som möjligt. Det är företagsamhetens eller näringslivets liksom även statsförvaltningens egentliga ändamål att försöka skapa högsta möjliga levnadsstandard i landet. Jag anser det som något ytterst allvarligt, att genomförandet av ifrågavarande lagstiftning kan väntas medföra en ökning av antalet arbetslöshetsdagar.

Nu vet jag, att det för herrar socialdemokrater finnes en undanflykt, som i ett sådant här läge brukar tillgripas. När man ser att sysselsättningen icke blir den man velat ha, kastar man sig över den enskilda företagsamheten och säger: där ser man ju, att den ej kan sysselsätta befolkningen; vi få taga till andra åtgärder!

Finansministern talar i propositionen nr 1 om, att det finnes rätt tydliga depressionssymptom och att vi kunna räkna med en arbetslöshet av kanske rätt betydande mått. Men samtidigt som han naturligtvis beklagar detta och är rädd för detta, för han ändå fram denna beskattning, som ger så litet till statskassan. Han för fram den av ett slags rättfärdighetskänsla, efter vad jag kan förstå av finansministerns anförande nyss, och tar icke någon avgörande hänsyn till, att man genom denna krigskonjunkturbeskattning kanske gör arbetslösheten och depressionen värre än den annars skulle bli.

Jag har redan sett uttalat i Landsorganisationens tidskrift »Fackföreningsrörelsen» — det står i ledaren i det sista numret — att om den privata företagsamheten icke vågar eller mäktar hålla samhällsviktiga företag i gång, måste det allmänna ingripa och giva impulser samt föregå med gott exempel. Det där är en sak, som jag hört några gånger förut. Jag tycker, att det är ganska anmärkningsvärt detta att man, samtidigt som man genom beskattningsåtgärder trycker tillbaka företagsamheten, för fram detta tal och säger, att samhället får ingripa för att sätta företagsamheten i gång. Jag tycker, att denna taktik — vi ha nämligen taktik icke bara i militärt utan också i politiskt avseende — icke är alldeles renhårig.

Jag skall icke fortsätta vidare med mina betraktelser i denna sak, utan jag skall inskränka mig till det nu sagda och be att få såsom förut yrka avslag på den föreliggande skatteförfattningen.

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av 1 § i utskottets förevarande författningsförslag dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag, i vad anginge berörda paragraf; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Underrubriken till 1 §.

Godkändes.

Sedan 2 § föredragits, yttrade:

Fru **Rönn-Christiansson**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min motion i vad avser 2 §.

Herr **Andersson** i Dunker: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på godkännande av 2 § i utskottets förevarande förordningsförslag dels ock på bifall till motionen II:4, i vad den avsåge berörda paragraf; och godkände kammaren utskottets förslag till lydelse av paragrafen.

Underrubriken till 2 § samt 3—7 §§ jämte därtill hörande anvisningar och underrubriker.

Godkändes.

8 § föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Med hänvisning till vad jag tidigare yttrat hemställer jag om bifall till den av herr Bernhard Nilsson m. fl. avgivna reservationen, i vad avser 8 §.

Fru **Rönn-Christiansson**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min motion, i vad avser 8 §.

Herr **Andersson** i Dunker: Herr talman! Jag vill bara gentemot det yrkande, som ställts av fru Rönn-Christiansson, säga: I kommunernas namn yrkar jag avslag på det. Ett bifall skulle innebära, att det skulle icke bli någon möjlighet att få kommunalskatt från de stora inkomster, som man räknar med skola uppstå genom krigskonjunkturvinster och som genom hennes förslag helt skulle dragas in till staten. Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) godkännande av 8 § i utskottets förevarande förordningsförslag; 2:o) godkännande av 8 § i den lydelse, som föreslagits i den av herr Bernhard Nilsson m. fl. avgivna, vid utlåandet fogade och med 2) betecknade reservationen; samt 3:o) bifall till motionen II:4, i vad den avsåge berörda paragraf; och blev paragrafen av kammaren godkänd i den av utskottet föreslagna lydelsen.

Övriga delar av förordningsförslaget.

Godkändes.

Förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m. (Forts.)
Utskottets i punkten I) 2) framlagda förslag till förordning om rätt att på grund av påförd krigskonjunkturskatt för år 1940 erhålla nedsättning i den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten m. m. för samma år.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten I).

Förklarades vara besvarad genom kammarens i fråga om förordningsförslagen fattade beslut.

Punkten II).

Efter föredragning av punkten framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring i avseende å motiveringen, som föreslagits i den av herr Bernhard Nilsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade och med 4) betecknade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5.

Anmälades och godkändes första särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 2, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940, m. m.

§ 6.

Till bordläggning anmälades:

första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt att använda försvarsobligation såsom betalningsmedel vid erläggande av arvsskatt, m. m.; och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om viss skattefrihet beträffande svenska statens sparobligationer;

andra särskilda utskottets utlåtanden:

nr 1, angående fortsatt giltighet av gällande förskottsstat för försvarsväsendet m. m.;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser vissa anslag till hov- och slottsstaterna;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anslag till vissa befästningsanläggningar;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser sjätte huvudtiteln;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser sjunde huvudtiteln;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41, i vad propositionen avser kapitalinvesteringar i statens affärsverksfonder m. m.;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av vattenrätt i Ume älv m. m.; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av skyddsrum vid vissa skyddshem; samt

tredje särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om viss tillämpning i fråga om älgkött av lagen den 11 maj 1934 (nr 140) angående köttbesiktning och slakthus m. m.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Hansson</i> i Örebro	under 8 dagar fr. o. m. den 17 aug.,
› <i>Norén</i>	› 4 › › › 21 ›
› <i>Andersson</i> i Södergård	› 6 › › › 20 ›
› <i>Åqvist</i>	› 8 › › › 20 ›
› <i>Senander</i>	› 10 › › › 21 ›
› <i>Lindahl</i>	› 5 › › › 18 ›
› <i>Hage</i>	› 5 › › › 19 ›
fru <i>Rönn-Christiansson</i>	› 5 › › › 19 ›
herr <i>Söderdahl</i>	› 5 › › › 20 ›
› <i>Eriksson</i> i Toftered	› 6 › › › 20 ›
› <i>Lindmark</i>	› 5 › › › 20 ›
› <i>Nilsson</i> i Kristinehamn	› 6 › › › 19 ›
› <i>Engberg</i>	› 9 › › › 20 ›
› <i>Anderson</i> i Norrköping	› 7 › › › 19 ›
› <i>Andersson</i> i Lindome	› 4 › › › 20 ›
fröken <i>Rosén</i>	› 2 › › › 20 ›

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.22 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Tisdagen den 20 augusti.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 16, med förslag till förordning om värnpliktslån; och nr 17, angående anvisande å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 av anslagsmedel för vissa byggnadsarbeten, m. m. vid försvarsväsendet.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Föredrogos följande från första kammaren överlämnade protokollsutdrag: nr 32, med inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att tredje särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts proposition nr 16, med förslag till förordning om värnpliktslån, ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor; samt

nr 33, med inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att andra särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts proposition nr 17, angående anvisande å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 av anslagsmedel för vissa byggnadsarbeten m. m. vid försvarsväsendet, ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Dessa inbjudningar blevo antagna av andra kammaren.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter första särskilda utskottets utlåtanden nr 2 och 3, andra särskilda utskottets utlåtanden nr 1—8 samt tredje särskilda utskottets utlåtande nr 1.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Sundström* i Vikmanshyttan under 5 dagar fr. o. m. den 23 aug.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.5 e. m.

In fidem
Sune Norrman.